

ΑΝΔΡΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ, ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ
ΔΕΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

Εἰς μνήμην ΛΟΥΚΑ ΕΜΜ. ΠΕΤΡΑΚΗ

Ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης εἰς τοὺς παρὰ τὴν ἔδραν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του ἐπὶ Δεκίου μαρτυρήσαντας Ἀγίους Δέκα ἦτο γνωστὴ πρὸ πολλοῦ εἰς τὸν Fabricius¹, εἰς Migne² καὶ εἰς Krumbacher³. Τὸ κείμενον ὅμως παρέμεινε μέχρι τοῦδε ἀνέκδοτον, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ εἰς λαμπρὰν μονογραφίαν του μελετήσαντος τὰ κατὰ τοὺς Ἀγίους Δέκα μάρτυρας Pio Franchi de' Cavalieri ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν ἔκδοσίν του⁴.

Ὁ Fabricius, τοῦ ὁποίου τὰς πληροφορίας ἐπαναλαμβάνουν οἱ ἄλλοι, ἐγνώριζε μόνον τὸν κώδικα ὑπ' ἀριθμὸν 80 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Τουρίνου, γραφέντα κατὰ τὸν 9. πρὸς τὸν 10. αἰῶνα⁵. Πράγματι ὅμως τὸ κείμενον τοῦ Ἀνδρέου διεσώθη καὶ διὰ τοῦ κώδικος ὑπ' ἀριθμὸν 88 τῆς βιβλιοθήκης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, γραφέντος ἐπίσης κατὰ τὸν 9. πρὸς τὸν 10. αἰῶνα⁶. Οὐσιαστικῶς μάλιστα ὁ κώδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 88 τῆς Χάλκης εἶναι ὁ μόνος διασώζων σήμερον ἀκέραιον τὸ κείμενον τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης, διότι ὁ κώδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 80 τοῦ Τουρίνου, ὑποστὰς ἰσχυρὰν φθορὰν κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τοῦ 1904, δὲν διασώζει πλέον

¹) Fabricius-Harles, Bibliotheca Graeca XI, 1808, 74 καὶ 75.

²) Migne, Patrologia Graeca, 97, 801.

³) Krumbacher, Geschichte der byzantinischen Litteratur², 1897, 165.

⁴) Pio Franchi de' Cavalieri, I dieci martiri di Creta. «Studi e testi» 125, 1946, 1-34 (σελίδωσις ἀνατυπώσεως). Ὁ μελετητὴς δὲν ἀναφέρει ὅτι ὑπάρχει σχετικὸν κείμενον τοῦ Ἀνδρέου.

⁵) Περιγραφή τοῦ κώδικος: Ehrhard A., Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche (εἰς τὴν σειράν: Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur) I Teil (Die Überlieferung) I Band, Leipzig 1937, 195.

⁶) Περιγραφή τοῦ κώδικος: Ehrhard A., ἐνθ' ἀγ. 509-512. Πρὸβλ. καὶ Delehaye H., Catalogus codicum hagiographicorum graecorum bibliothecae scholae theologiae in Chalke insula, «Analecta Bollandiana» 44, 1926, 17-19 (10).

όλόκληρον τὸ κείμενον, τὸ δὲ διασωζόμενον κατέστη εἰς πολλὰ σημεῖα δυσανάγνωστον, ὥστε ἂν δὲν διεσώζετο ὁ κώδιξ τῆς Χάλκης θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ ἔκδοσις τοῦ κειμένου τοῦ Ἁνδρέου⁷.

Καὶ εἰς τοὺς δύο κώδικας, οἱ ὅποιοι περιέχουν τμήμα τοῦ πρὸ τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφράστου ἰσχύσαντος μηνολογίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἁνδρέου Κρήτης συνοδεύει τὸ πρὸ τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφράστου ἰσχύσαν κείμενον τοῦ μαρτυρίου τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων. Τὸ τελευταῖον ἀντεκατεστάθη κατὰ τὸν 10. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφράστου, διεσώθη δὲ μέχρις ἡμῶν διὰ πέντε κωδίκων⁸, ἐκ τῶν ὁποίων ἓνα ἐχρησιμοποίησε κατὰ τὴν πρώτην ἔκδοσιν τοῦ κειμένου ὁ Παπαδόπουλος Κεραμεύς⁹, τρεῖς δὲ κατὰ τὴν ἐπανέκδοσιν ὁ Pio Franchi de' Cavalieri¹⁰.

Ἡ ἐπίταξις τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ἁνδρέου Κρήτης εἰς τὸ πρὸ τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφράστου ἰσχύσαν κείμενον περὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων ἐξηγεῖ καὶ τὸν λόγον τῆς παραδόσεώς του διὰ μικροῦ ἀριθμοῦ χειρογράφων: Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ μαρτυρίου, τὸ ὅποιον ἐπεξεργάσθη, ὁ Συμεὼν ὁ Μεταφράστης παρέλειψε ἐπὶ πλέον καὶ τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἁνδρέου Κρήτης, ἀντικαταστήσας τοῦτο διὰ τοῦ ἰδικοῦ τοῦ ἐγκωμίου πρὸς τοὺς ἰδίους Ἁγίους Δέκα μάρτυρας. Τὸ νέον κείμενον τοῦ Συμεῶνος τοῦ Μεταφράστου ὑπὸ τὴν διπλῆν του μορφήν, τοῦ ἀφηγήματος καὶ τοῦ ἐγκωμίου, ἔλαβε τὴν θέσιν τῶν δύο παλαιότερων κειμένων, τῆς ἀνωνύμου Ἀφηγήσεως καὶ τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ἁνδρέου Κρήτης. Σημειωτέον ἄλλως ὅτι τὸ κείμενον τοῦ Ἁνδρέου Κρήτης δὲν συνώδευε πάντοτε τὴν ἀνώνυμον Ἀφήγησιν, διότι ἐκ τῶν πέντε κωδίκων οἱ ὅποιοι διέσωσαν μέχρις ἡμῶν τὴν Ἀφήγησιν οἱ δύο μόνον περιέχουν ἐπὶ πλέον τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἁνδρέου¹¹. Νομίζω πάντως ὅτι ὁ Συμεὼν Μεταφράστης εἶχε τὸ κείμενον τοῦ Ἁνδρέου ὑπ' ὄψιν του καὶ τὸ ἐχρησιμοποίησε κατὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ ἰδικοῦ του κειμένου, παραλλήλως πρὸς τὴν πρὸ αὐτοῦ

⁷) De Sanctis, C. Cipolla, C. Frati, Inventario dei dodici superstiti greci e latini della bibliotheca nazionale di Torino. Torino 1904, 393, 19.

⁸) Τῶν δύο ὡς ἄνω, Taurinensis 80 καὶ Chalciensis 88, ὅπως ἐπίσης καὶ τῶν Hierosolymitanus Sabaiticus 18, Bodleianus Laudensis 69 καὶ Parisinus 1491.

⁹) Παπαδοπούλου - Κεραμέως Α., Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη 2 (Πετρούπολις 1894), 29 κ.έξ. Τὸν κώδικα τῆς βιβλιοθήκης Ἱεροσολύμων.

¹⁰) Ἐνθ' ἄνωτ. τοὺς κώδικας Ἱεροσολύμων, Ὁξφόρδης καὶ Παρισίων,

¹¹) Οἱ κώδικες Χάλκης καὶ Τουρίνου.

ὑπάρχουσαν Ἀφήγησιν. Τοῦτο ἀποδεικνύεται πρῶτον ἀπὸ τὴν ἀντιστοιχίαν τοῦ ἀκολουθοῦ χωρίου :

Ἄνδρέου ἐγκώμιον¹²

Οὗτοι μίαν μὲν ἐπὶ γῆς πατριίδα, τὸ Κρητῶν ἔδαφος ἐπεγράφοντο, οὐκ ἐκ μιᾶς ὡς ἂν τις εἴποι περιοικίδος ὁρμώμενοι. Ἄλλην γὰρ ἄλλος ἐπεκέκληντο πόλιν, μίαν δ' οὖν ὁμοῦς ἅπαντες ἀνεγράψαντο πατριίδα, τὴν ἄνω πόλιν.

Συμεῶνος κείμενον¹³

μεθ' ὧν καὶ ὁ ἱερός οὗτος χορός, ἢ τῶν ἀριστεῶν δεκάς, λογάδες ὡσπερ ἐξειλεγμένοι τῶν ἀρίστων πόλεων, ὧν τοὺς μὲν ἢ μεγίστη πασῶν τῶν ἐκεῖ παρεῖχε πόλις, οἱ δὲ ἄλλος μὲν ἐξ ἄλλης ὄρμητο, κοινῇ δ' ὁμοῦς πάντες πρὸς μίαν, τὴν ἐν οὐρανοῖς πόλιν ἠπείγοντο.

ὅπου καὶ τὰ δύο κείμενα χρησιμοποιοῦντα ἀμφοτέρωθεν τὰς ἰδίας γενικὰς ἐννοίας, διαφωνοῦν πρὸς τὰς ρητὰς διατυπώσεις ὀνομάτων καὶ πόλεων τῆς Ἀφηγήσεως· δεύτερον ἀπὸ τὴν ἀντιστοιχίαν — καὶ τὴν ἀπὸ κοινοῦ διαφωνίαν των πρὸς τὴν Ἀφήγησιν — εἰς τὴν ἀφορμὴν τῆς σύλληψης τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων : Κατὰ τὴν Ἀφήγησιν, ἡ σύλληψις τῶν Δέκα ἐγένετο κατόπιν ἀρνήσεώς των νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πλατίμαίου διοργανωθεῖσαν τελετὴν ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει ἱεροῦ εἰς τὴν Τύχην : « Πλατίμαιος τοίνυν τοῦνομα λαβὼν τῆς ἀνθυπατιανῆς ἀρχῆς τὴν ἐξουσίαν ἐν τῇ τῶν Κρητῶν νήσῳ καὶ τὸ παράνομον πρόσταγμα, μέλλων ἀφιερεῖν τὸ τῆς Τύχης τέμενος ἐπὶ ἱερέως τῶν εἰδώλων Ἀμφηρόσιτου, προσεκαλεῖτο ἐγγράφως πάντας τοὺς οἰκοῦντας τὴν χώραν παραγενομένους τὴν εὐωχίαν ἐπιτελέσαι τοῦ δομηθέντος οἴκου»¹⁴. Οὔτε εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἀνδρέου, οὔτε εἰς τὸ κείμενον τοῦ Συμεῶνος γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐορτῆς αὐτῆς. Καὶ εἰς τοὺς δύο ἢ ἀφήγησις γίνεται ὡς ἂν ἐπρόκειτο περὶ γενικῆς ἐφαρμογῆς τοῦ διατάγματος τοῦ Δεκίου¹⁵. Αἱ ὁμοιότητες αὐταί, εἰς τὴν περίπτωσιν τὴν ὁποῖαν παρακολουθοῦμεν ἔδῳ, εἶναι, νομίζω, κάτι περισσότερο ἀπὸ τυπικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἀφηγοῦνται καὶ ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Συμεών τὰ κατὰ τοὺς Ἁγίους Δέκα μάρτυρας καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ δεύτερος εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὸν πρῶτον, πράγμα ἄλλως τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ προφανές, διότι θὰ ἦτο παράδοξον νὰ μὴ ἦτο γνωστὸν τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης διὰ τοὺς Ἁγ. Δέκα μάρτυρας εἰς τὸν μὲ τὸ ἴδιον θέμα ἀσχολη-

¹²) Παροῦσα ἔκδοσις § 4, 1.

¹³) Migne, PG., 116, 568.

¹⁴) Ἐκδοσις Pio Franchi de' Cavalieri, § 2, 3.

¹⁵) Παροῦσα ἔκδοσις § 5, 4 ∞ Migne, PG., 116, 568.

θέντα Συμεών. Νομίζω ὅτι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν προϋπόθεσιν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθοῦν αἱ ὁμοιότητες. Ὅσον δὲ διὰ τὰς διαφοράς, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται λόγος κατωτέρω, ἐπειδὴ πρόκειται περὶ διαφορῶν ὑπαρχουσῶν ὄχι μόνον μεταξὺ Συμεῶνος καὶ Ἀνδρέου, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ Συμεῶνος καὶ Ἀφηγήσεως, εἶναι θεμιτόν, νομίζω, νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αὐταὶ ὀφείλονται εἰς συνειδητὴν μετατροπὴν τῆς παραδόσεως ὑπὸ τοῦ Συμεῶνος εἴτε διὰ λόγους ὕφους εἴτε δι' ἄλλους γενικωτέρους.

Τὸ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενον κείμενον, ἐκτὸς τῆς καθ' ἑαυτὸ ἀξίας του, ὡς ἐνὸς ἐπὶ πλεόν κειμένου τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης ἐκ τῶν πολλῶν παραμενόντων εἰσέτι ἀνεκδότων, ἔχει καὶ εἰδικώτερον, νομίζω, ἐνδιαφέρον: Μετὰ τὸν λόγον «*Εἰς Ἀπόστολον Τίτον*»¹⁶ εἶναι τὸ δεύτερον κείμενον διὰ τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν θετικῶς ὅτι ἐξεφωνήθη εἰς Κρήτην¹⁷. Βεβαίως καὶ οἱ ἄλλοι λόγοι τοῦ Ἀνδρέου πρέπει νὰ ἔχουν ἐκφωνηθῆ εἰς Κρήτην. Τοῦτο ὅμως δὲν ἀναφέρεται ρητῶς μέσα εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους καὶ μόνον ἐπειδὴ εἶναι λόγοι ἀνωτάτου κληρικοῦ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἔχουν ἐκφωνηθῆ εἰς Κρήτην. Παράλληλως πρὸς αὐτό, τὸ Ἐγκώμιον εἰς τοὺς Ἁγίους Δέκα μάρτυρας εἶναι τὸ πρῶτον μέχρι τοῦδε γνωστὸν κείμενον τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Κρητῶν ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του¹⁸. Ἡ πρώτη παράγραφος¹⁹ εἶναι ἀπλῆ, ἀλλὰ καὶ ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος περιγραφή τῶν δεσμῶν ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης οἱ ὁποῖοι συνέδεον τὸν ἱεράρχην μετὰ τοῦ ποιμνίου του. Καθὼς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὸν τίτλον²⁰, ὁ Ἀνδρέας εὕρισκόμενος μακρὰν τῆς ἑδρας του καὶ ἀναγκασθεὶς ὑπὸ βιαίας θαλασσοταραχῆς νὰ ἀναβάλλῃ τὴν ἀφιξίν του, ἐδημιούργησεν ἀφορμὰς ἀνησυχίας μεταξὺ τῶν πιστῶν του. Τὸ κείμενον αὐτὸ εἶναι τὸ μόνον μέχρι τοῦδε εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἱεράρχης ὁμιλεῖ διὰ τὰς σχέσεις του μὲ τὸ ποιμνιὸν του καὶ ὁμιλεῖ, ὁμολογουμένως, ὠραιότατα.

Διὰ τὴν μελέτην τῶν πρὸς τοὺς Ἁγίους Δέκα μάρτυρας συνδεομέ-

¹⁶) «*Εἰς τὸν ἅγιον καὶ μακάριον καὶ πανεύφημον τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολον Τίτον*». Migne, PG, 97 1166 κ ἐξ. Πρβλ. καὶ Lipsius R. A., Die apocryphen Apostelgeschichten und Apostellegenden, 2, 2, 1884, 402.

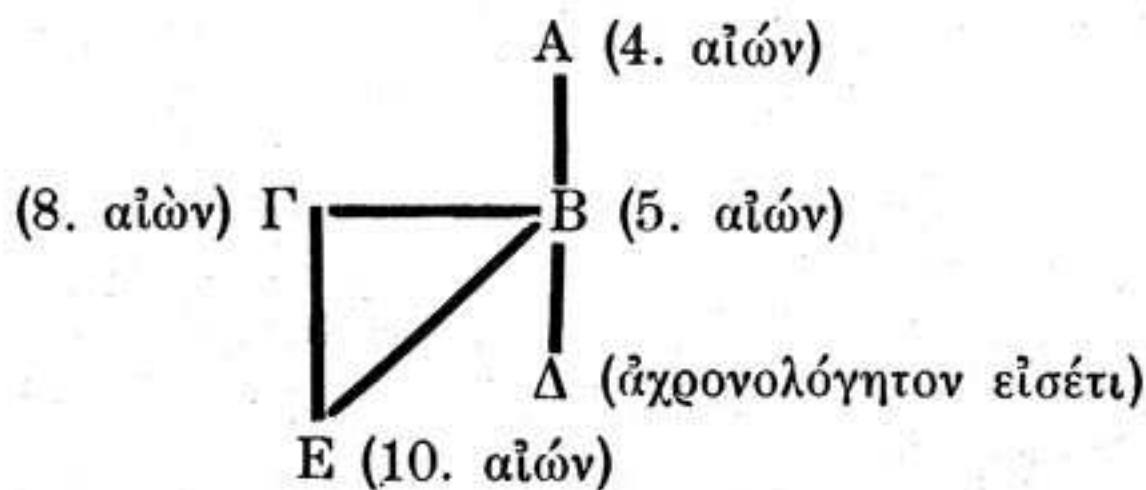
¹⁷) Ὁ Krumbacher, ἐνθ' ἀν., ἀναφέρει ὡς ἐκφωνηθέντα ἐν Κρήτη καὶ τὸν λόγον διὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον. Αὐτὸ ὅμως δὲν φαίνεται ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ λόγου.

¹⁸) Ἄλλο κείμενον τοῦ Ἀνδρέου μὲ προσωπικὸν περιεχόμενον εἶναι οἱ Ἰαμβοὶ εἰς Ἀγάθωνα. Τελευταία ἔκδοσις Heisenberg Aug., Ein jambisches Gedicht des Andreas von Kreta, «Byzantinische Zeitschrift» 10, 1901, 505-514. Ὅπου ἄλλοῦ εἰς τοὺς λόγους του ὁμιλεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὁμιλεῖ κατὰ τὸν τυπικὸν τρόπον τῶν ρητόρων τῆς ἐκκλησίας.

¹⁹) Παροῦσα ἔκδοσις § 1.

²⁰) «*ὅτε ὑπὸ τῆς τοῦ χειμῶνος βίας ἐξ ὑποστροφῆς τοῦ πλοῦς ἐπιστάς*».

νῶν προβλημάτων, τὸ Ἐγκώμιον τοῦ Ἄνδρέου περιέχει μερικὰ στοιχεῖα ἄκρως ἐνδεικτικά. Εἶναι πρῶτον ἡ πληροφορία του, ὅτι ὑπάρχουν «*δύο.....συγγραφαὶ διεξοδικώτερόν πως ἀναφέρουσαι*»²¹ τὰ κατὰ τοὺς Ἁγίους Δέκα. Νομίζω ὅτι δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὑπὸ τὰς «*δύο συγγραφάς*» αὐτὰς τὴν πρώτην, ἀπολεσθεῖσαν ἤδη²², ἀφήγησιν περὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν Ἁγίων Δέκα καὶ τὴν βάσει ταύτης μεταγενεστέρως συγγραφεῖσαν καὶ ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Παπαδοπούλου Κεραμέως καὶ Pio Franchi de' Cavalieri. Ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε στοιχεῖα μόνον αὐταὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοοῦνται. Ἡ πληροφορία δ' αὕτη ἀποτελεῖ καὶ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῶν σχέσεων ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε κειμένων περὶ τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων. Ἀρχικὸν κείμενον, τὸ ὁποῖον ἐγνώριζε καὶ ὁ Ἄνδρέας, ἦτο παλαιά, ἀπολεσθεῖσα πλέον, περιγραφή, γραφεῖσα πιθανῶς κατὰ τὸν 4. αἰῶνα. Ἡ περιγραφή αὕτη ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς σωζομένης Ἀφηγήσεως τῆς ἐκδοθείσης ὑπὸ Παπαδοπούλου Κεραμέως καὶ Pio Franchi de' Cavalieri, ἡ ὁποία πάλιν ἀκολούθως ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τοῦ Ἐγκωμίου τοῦ Ἄνδρέου μετὰ τῆς παλαιᾶς, ἀπολεσθείσης πλέον, διηγήσεως. Ἐπίσης ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἀφηγήσεως αὐτῆς ἔγραψε καὶ ὁ Ἡσύχιος τὸ ἀχρονολόγητον εἰσέτι ἐγκώμιόν του²³. Τὸ ἐγκώμιον αὐτὸ ἔχει γραφῆ πιθανῶς πρὸ τοῦ Συμεῶνος, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ Ἐγκωμίου του, τοῦ γραφέντος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἀφηγήσεως καὶ τοῦ Ἐγκωμίου τοῦ Ἄνδρέου Κρήτης, ἠχρήστευσεν ὅλα τὰ πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων κείμενα, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν κωδίκων οἱ ὁποῖοι τὰ διέσωσαν μέχρις ἡμῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ σχέσις τῶν κειμένων μεταξύ των δύναται νὰ παρασταθῇ ὡς ἀκολούθως:

²¹) Παροῦσα ἔκδοσις § 3, 3.

²²) Ἡ διαπίστωσις τῆς ὑπάρξεως πρώτης ἀπολεσθείσης ἀφηγήσεως ὀφείλεται εἰς τὸν Pio Franchi de' Cavalieri, ἐνθ' ἄν., σ. 9. Εἰς τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα συνέλεξεν ὁ ὡς ἄνω μελετητῆς δέον νὰ προστεθῇ καὶ ἡ Θουκυδίδειος εἰσαγωγή τῆς ὑπαρχούσης ἀφηγήσεως. Κατὰ τὸν Delhaye I., *Les légendes hagiographiques*⁸, 1927, 108 κ.έξ., ἡ ἀφήγησις αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ἐντέχνων μαρτυρολογίων, βάσει τῶν ὁποίων ἦτο γραπτὸν κείμενον εἴτε ἐπίσημον, εἴτε ἀνεπίσημον ἐκ προφορικῶν παραδόσεων αὐτοπτῶν.

²³) Πρβλ τὴν ἔκδοσιν Εὐγενίου Ψαλιδάκη; «Κρητ. Χρονικά» Β'

ἐνθα Α εἶναι ἡ ἀπολεσθεῖσα πρώτη ἀφήγησις, Β ἡ σωζομένη καὶ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Παπαδοπούλου Κεραμέως καὶ Pio Franchi de' Cavalieri, Γ ἡ τοῦ Ἀνδρέου, Δ ἡ τοῦ Ἡσυχίου καὶ Ε ἡ τοῦ Συμεῶνος.

Ὡς πρὸς τὴν οὐσιαστικὴν πλέον σχέσιν μεταξύ των δύναται, νομίζω, τώρα νὰ διατυπωθῆ ὡς θετικὴ ἡ κρίσις ὅτι ἐξ ὅλων τῶν κειμένων αὐτῶν τὸ ἀτυχέστερον καὶ ἐπισφαλέστερον εἶναι τὸ κείμενον τοῦ Συμεῶνος²⁴. Ἐνῶ καὶ ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Ἡσύχιος εἰργάσθησαν μετὰ προσοχῆς, ὁ Συμεὼν εἰργάσθη ἐπιπολαίως καί, πλὴν τῆς κούφης ρητορείας μὲ τὴν ὁποίαν περιέβαλε τὴν ἀφήγησίν του, ὄχι μόνον δὲν προσέθεσε τίποτε, ἀλλὰ καὶ περιέπλεξε τὰ ζητήματα, μετατρέψας τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου καὶ δημιουργήσας τὸν θρῦλον περὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν λειψάνων τῶν Ἀγίων Δέκα μαρτύρων εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Ἀνδρέας Κρήτης ἐπιβεβαιώνει καὶ αὐτὸς τὴν Ἀφήγησιν ἀναφέρων ρητῶς τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου: «Πλατίμαιος ἦν ὁ τῆς ἀσεβειότητος ἐκπυρώσεως ἕξαρχος»²⁵. Ἡ φράσις τοῦ Συμεῶνος: «τῆς νήσου ταύτης ἀνθύπατον καθιστᾷ ἄνδρα τινά, Δέκιον μὲν καὶ αὐτὸν ὁμωνύμως καλούμενον»²⁶, δύναται, νομίζω, νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς ὑπεκφυγὴ τῆς δυσκολίας τοῦ ἀσυνήθους καὶ δυσερμηνεύτου ὀνόματος «Πλατίμαιος»²⁷. Ἡ ἀπλοποίησις αὕτη εἶναι ἄλλως χαρακτηριστικὴ τῆς ρητο-

1949, σ. 569 κ.ἐξ. Τὴν ἀντιστοιχίαν των ἀνεγνώρισεν ὁ Pio Franchi de' Cavalieri.

²⁴) Διὰ τὴν τεχνικὴν τοῦ Συμεῶνος: Zilliacus H., Das lateinische Lehnwort in der griechischen Hagiographie, «Byzantinische Zeitschrift» 37, 1937, 302-344 καὶ Zur stilistischen Umarbeitungstechnik des Symeon Metaphrastes, «Byzantinische Zeitschrift» 38, 1938, 333-350.

²⁵) Παροῦσα ἔκδοσις § 7, 2. Ἐκτὸς ἂν ἡ φράσις αὕτη εἶναι interpolatio εἰς τὸ κείμενον ἀπὸ ἀρχικὸν σημείωμα εἰς τὴν ὡαν τοῦ προτύπου τοῦ ἐκδομένου ἐνταῦθα χειρογράφου. Θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ ἡ μικρὰ αὕτη ἐπιφύλαξις, ἐλπίζω ἀπὸ λόγους ὕφους οὐδόλως δικαιολογεῖται εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἀνδρέου ὡς μόνη μνεῖα ὀνόματος τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου ἢ ἀνάπτυξις τῶν ἐπιχειρημάτων γίνεται ἐδῶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ φράσεως ἐπεισάκτου (interpolatio ex margine).

²⁶) Migne, PG, 116, 568.

²⁷) Κατὰ ὠραίαν εἰκασίαν τοῦ Pio Franchi de' Cavalieri, ἐνθ' ἄν. 5, τὸ ὄνομα Πλατίμαιος (οὕτω εἰς cod. Bodl., Πλατιμέος εἰς cod. Paris. καὶ Κλατήμεος εἰς cod. Sab.) πιθανῶς εἶναι Κλα(ύδιος) Τίμαιος ἢ Πλα(ύτιος) Τίμαιος. Σημειωτέον ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Cavalieri, ἐνθ' ἄν. γενόμενος συσχετισμὸς τοῦ «Ἀλώνιον» τῆς ἀγιογραφικῆς παραδόσεως περὶ τῶν Ἀγίων Δέκα πρὸς τὴν λέξιν «Αὐλών» εἶχε γίνεαι, πολὺ πρὸ αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Πετράκι Λ. Ἐμμ., Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας ἐν Κρήτῃ, Μέρος Α', Ἡράκλειον 1925, σελ. 56, 1. Ὁ Πετράκις συνέδεσε τὸ «Ἀλώνιον» ὄχι πρὸς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Αὐλών ἀλλὰ πρὸς μικρὰν χαράδραν καὶ χωρίον, ὀνομαζόμενα, καὶ τὰ δύο «Αὐλώνιον» καὶ εὕρισκόμενα πλησίον, τοῦ σημερινοῦ χωρίου Ἁγιοὶ Δέκα. Ἐνδιαφέρουσα διὰ

ρικῆς γενικολογίας μὲ τὴν ὁποίαν ἐπενέδυσσε τὰ πρὸ αὐτοῦ κείμενα ὁ Συμεών. Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθυπάτου. Διὰ δὲ τὰ λείψανα τῶν Ἁγίων Δέκα Μαρτύρων, ὁ Ἄνδρέας, ἢ Ἀφήγησις²⁸ καὶ ὁ Ἡσύχιος²⁹ συμπίπτουν εἰς τὴν πληροφορίαν ὅτι τὰ λείψανα εὗρισκοντο εἰς τὴν Κρήτην. Παραλείπει βεβαίως ὁ Ἄνδρέας νὰ ἀναφέρῃ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἐπισκόπου Παύλου, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος εἰς τὴν Ἀφήγησιν καὶ εἰς τὸν Ἡσύχιον, λέγει ὁμως ρητῶς: «*Τούτων τὰ ἱερὰ καὶ σεβάσμια λείψανα καθάπερ πλοῦτον πατρῶον ἢ Κρητῶν ἐκκληρώσατο νῆσος, θησαυροὺς ὄντως ἀσύλους ἑαυτῇ προσπορίσασα*»³⁰. Τὴν παρουσίαν τῶν λειψάνων εἰς Κρήτην ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ ἄλλη πληροφορία του, ἀνεξαρτήτως τῶν πρὸς αὐτὴν συνδεομένων προβλημάτων: «*Καὶ γὰρ ἔτυχε τῶν σεβασμίων αὐτῶν λειψάνων τὴν ἱερὰν ἐπιφερόμενος λάονακα καὶ πανταχόσε ταύτην περιάγων, ὅθι καὶ ὅποι πορεύεσθαι πέφυκεν ὡς λίαν αὐτῶ τὰς τρίβους διομαλίζουσαν καὶ ταύτην ἑαυτῶ λαμβάνων συνέκδημον ἀσφαλῆ συνοδοιπόρον ἐπάγεται*»³¹. Ἡ ἀφήγησις λοιπὸν τοῦ Συμεῶνος περὶ μεταβάσεως τοῦ «ἀρχιερέως Παύλου» εἰς Κρήτην καὶ μεταφορᾶς τῶν λειψάνων εἰς Κωνσταντινούπολιν («*Ἐκεῖθεν οὖν αὐτὰ σὺν θαύματι ἀνελόμενος τῇ λαμπροῦ καὶ βασιλίδι τῶν πόλεων φέρων δίδωσι καὶ νῦν εἰσιν οὗ καὶ τὰ ἱερὰ τῶν μαρτυρικῶν νηπίων τεθησαύριται λείψανα*»)³², ἢ πρὸ πολλοῦ ἀποδειχθεῖσα ἐσφαλμένη³³, ἀποδεικνύεται ὡς ἐσφαλμένη καὶ διὰ τοῦ κειμένου τοῦ Ἄνδρέου. Ἡ ὑπὸ τῆς Ἀφηγήσεως καὶ τοῦ Ἡσυχίου ἀναφερομένη μετάβασις τοῦ Παύλου εἰς Κρήτην δέον νὰ ἔχη γίνεαι πρὸ τοῦ 6. αἰῶνος, διότι αὕτη εἶναι ἡ χρονολογία τῆς Ἀφηγήσεως. Ἐὰν δὲ

τὸ ὅλον θέμα περὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν Ἁγίων Δέκα εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἐμμ. Πετράκη δημοσιευομένη εἰς τὰς σελ. 58-62 μετὰ χρησίμων σχολίων ἐπιστολὴ τοῦ Εὐμενίου Ξηρουδάκη.

²⁸) Ἐκδοσις Pio Franchi de' Cavalieri, 12, 2.

²⁹) Ἐκδοσις Εὐγενίου Ψαλιδάκη, «Κρητικά Χρονικά», αὐτόθι, σ. 573, στίχ. 130 κ.έξ.

³⁰) Παροῦσα ἔκδοσις § 10, 5.

³¹) Παροῦσα ἔκδοσις § 1, 5.

³²) Migne, PG, 116, 573.

³³) Ἀλεξανδρίδου Ἡλία, Ἐπιστάσιαι ἐπὶ τε τοῦ μαρτυρίου τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων καὶ ἐπὶ τῆς ἀνακομιδῆς τῶν ἱερῶν αὐτῶν λειψάνων, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 19, 1899, 131-133. Τὸ ἴδιον θέμα τὸ ἐξετάζει διεξοδικῶς καὶ ὁ Pio Franchi de' Cavalieri, ἐνθ' ἀν. 11 κ.έξ., ἄνευ γνώσεως τοῦ κειμένου τοῦ Ἄνδρέου Κρήτης. Ἐνδιαφέρον λαογραφικὸν ὑλικὸν ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος πρβλ εἰς Κοπάση, Ε. Α., Οἱ Ἁγιοὶ Δέκα μάρτυρες οἱ ἐν Κρήτῃ ἐπὶ Ρωμαίων μαρτυρήσαντες καὶ αἱ περὶ αὐτῶν σωζόμεναι ἐπὶ τόπου παραδόσεις, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 18, 1898, 180-183 (=«Analecta Bollandiana» XVIII, 1899, 280).

κατὰ τὸν Συμεῶνα ὁ Παῦλος μετέφερε τὰ λειψάνα τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων εἰς Κωνσταντινούπολιν, τότε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ περιέφερε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Ἄνδρέας εἰς τὸ ταξιδιόν του, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 7. ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 8. αἰῶνος. Προφανῶς λοιπὸν ἡ πληροφορία τοῦ Συμεῶνος στηρίζεται εἴτε εἰς παρανόησιν τῆς Ἀφηγήσεως καὶ τοῦ κειμένου τοῦ Ἀνδρέου εἴτε εἰς σκόπιμον μεταπλασμὸν τῶν γεγονότων διὰ λόγους ἴσως κύρους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς Κρήτης. Δυσκολίας τινὰς παρέχει βεβαίως ἡ πληροφορία τοῦ Ἀνδρέου ὅτι ὁδοιπορῶν μετέφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν λάρνακα τῶν λειψάνων τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων. Ὅτι δὲν τὴν μετέφερε ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ εὑρίσκειται ὁ ἴδιος ὑπὸ τὴν προστασίαν των κατὰ τὸ ταξιδιόν του, εἶναι, νομίζω, αὐτονόητον. Ἀπὸ τὸ κείμενον δὲν φαίνεται ὅτι ὁ Ἀνδρέας ἀπεμακρύνθη, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου του, ἀπὸ τὴν Κρήτην. Τοῦτο τουλάχιστον δὲν προκύπτει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Ἀνδρέας ἐταξίδευσεν διὰ θαλάσσης, διότι αἱ ἐπικοινωνίαι τῶν διαφόρων περιφερειῶν τῆς Κρήτης πρὸς ἀλλήλας εὐκολώτερον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀνδρέου, ἐγίνοντο διὰ θαλάσσης. Ἐὰν τὰ πράγματα ἔχουσιν οὕτω, τότε ὁ Ἀνδρέας θὰ ἀπουσίαζεν ἐκ τῆς ἑδρας του 1) πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐπισκοπῶν τῆς νήσου, 2) πρὸς ἴδρυσιν νέων ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῆς νήσου καὶ 3) διὰ τὴν τέλεσιν λειτανιῶν καθάρσεως ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς (674) καὶ προστασίας ἀπὸ ἐνδεχομένην ἄλλην ἐπιδρομὴν τῶν Ἀράβων εἰς τὴν νῆσον. Οἱ λόγοι αὗτοι εἶναι, νομίζω, οἱ μόνοι, οἱ ὁποῖοι δικαιολογοῦν τὴν περιφορὰν τῆς λάρνακος τῶν λειψάνων τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων⁸⁴.

Μνεῖα τῶν Ἀράβων γίνεται εἰς τὰ ἀκόλουθα χωρία, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν καὶ στοιχεῖα χρονολογήσεως τοῦ Ἐγκωμίου: «*Δι' ὑμῶν ὄπλα βαρβάρων ἀλλίσκεται καὶ ναυμαχίαι τῶν ἐκ τῆς Ἀγαρ ὑποβρύ-*

⁸⁴) Πρβλ. γενικῶς διὰ τὸ θέμα τῆς περιφορᾶς λειψάνων μαρτύρων Σωτηρίου Γ., *Οἱ τάφοι τῶν μαρτύρων τῆς πίστεως καὶ τὰ μαρτύρια*, «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 14, 1938, 279-289. Ἐπειδὴ εἰς ἐκ τῶν λόγων περιφορᾶς λειψάνων μαρτύρων ἦτο καὶ ἡ ἴδρυσιν νέων ἐκκλησιῶν καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 8. αἰῶνος διαπιστοῦται ὑπὸ τῶν εἰδικῶν μελετητῶν μεγάλη ἀνάπτυξις τῆς ἐκκλησίας τῆς Κρήτης διὰ τῆς ἰδρύσεως νέων ἐπισκοπῶν, ἴσως ἡ περιφορὰ τῶν λειψάνων τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων νὰ συνδέεται μὲ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτὴν καὶ ἰδίως μὲ τὴν ἴδρυσιν νέων ἐπισκοπῶν. Πρβλ. Κονιδάκη Γ. Ι., *Αἱ μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ «τάξις» αὐτῶν*, Ἀθήνα 1934, 61 κ.έξ. Χρήσιμον ὑλικόν, εἰδικώτερον ὅμως ἀναφερόμενον εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, περὶ μεταφορᾶς λειψάνων ἁγίων παρέχει ὁ Delehaye H. P., *Cinq leçons sur la methode hagiographique*, Bruxelles 1934, 74-116. Διὰ τὰ ἑλληνικὰ ἀντίστοιχα πρβλ. Pio Franchi de' Cavalieri, *Le reliquie dei martiri greci*, «Rivista di archeologia christiana» X, 1933, 235-260.

χοι θαλάττης γινόμεναι σχεδίαι κατὰ πελάγους ἐπιπολάζουσαι φέρονται» καὶ «οἷς ἀντιτάξαιτο κ(ύριος), οὗς ὀλοθρεύσειεν, εἰς τάχους πρόρριζον, ἐκθερίσειεν τῷ σταυρικῷ δόρατι τῶν συναυτοκρατόρων καὶ βασιλέων, ὧν τὰς κορυφὰς αὐτὸς ἐστεφάνωσε κ(ύριος)»⁸⁵. Ὑπὸ τὸ ἴδιον πνεῦμα γίνεται μνεΐα καὶ εἰς τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἀποστόλου Τίτου: «Αὐτὸς Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ ἡμῶν. Αὐτὸς ἤξει καὶ σώσει ἡμᾶς. Ἦξει καὶ οὐ χρονιεῖ καὶ πάντες οἱ Αἰγύπτιοι τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ τὴν κραταιάν, τὴν μεγάλην. Ἐφύγωμεν ἀπὸ προσώπου, λέγοντες, Κυρίου τῶν Χριστιανῶν, ὅτι Κύριος πολεμεῖ ὑπὲρ αὐτῶν τὸν Αἰγύπτιον Ἀμαλήκ καὶ τὸ μητρόδουλον τῆς Ἄγαρ φύλον ἀπολλύει πανωλεθρία, τοὺς ἐχθροὺς λέγω τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, οὗς βυθοῖς θαλάσσης ἄβυσσος ἐγκολπώσεται καὶ ναυμαχεῖν πειρωμένοις τοῖς ἑαυτοῖς περιπτύξεται κύμασιν. Οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν αὐτὸς εἰς μυριάδας ὑφ' ἑνὸς διώκοντος τούτοις τροπώσεται πίπτοντας καὶ διαμεριεῖ αὐτοὺς εἰς προνομὴν καὶ σκῦλα Ρωμαίοις καὶ λάφυρα. Οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν αὐτὸς ταῖς νίκαις τοὺς ὁμοσπεφεῖς καὶ συνθρόνους βασιλεῖς στεφανώσσει, μακροῖς τὸ κράτος αὐτοῖς ἐτῶν διατηρῶν ἀνελίξουσιν. Αὐτὸς ὑπὸ χεῖρα τούτοις καθυποτάξει τὰ φύλα πάντα, τὰ βάρβαρα, τὰ τοῖς αἵμασι χαίροντα. Στήσεται γὰρ μεσίτης αὐτόθεν ἴλεως ὁ τροφίμος τοῦ λόγου Τίτος καὶ πρόμαχος. Στήσεται δὲ καὶ ἡ παρ' ἡμῖν ἀοίδιμος τῶν μαρτύρων δεκάς καὶ τοῖς ἑαυτῆς πάθεισιν ἐξιλάσεται πάντα ὅσα πρὸς σωτηρίαν βλέπει τὴν ἡμετέραν»⁸⁶. Παρέθεσα ὀλόκληρον τὸ ἀπόσπασμα αὐτό, διότι ἡ μνεΐα τῶν Ἀράβων (Ἄγαρ καὶ Ἀμαλήκ) καὶ τῶν συμβασιλέων («ὁμοσπεφῶν καὶ συνθρόνων βασιλέων» καὶ «συναυτοκρατόρων καὶ βασιλέων») πείθει ὅτι ἀμφότερα τὰ κείμενα ἐγράφησαν κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, ἐπικρεμαμένου εἰσέτι τοῦ κινδύνου ἐκ τῶν Ἀράβων καὶ βασιλευόντων δύο αὐτοκρατόρων ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἦτοι κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς ἀπὸ τὰς ἐξῆς περιπτώσεις συμβασιλείας ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἄνδρου Κρήτης: 1) τῶν Κωνσταντίνου Δ', Ἡρακλείου καὶ Τιβερίου, 2) τῶν Κωνσταντίνου Δ' καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἰουστινιανοῦ Β', 3) τῶν Ἰουστινιανοῦ Β' καὶ τοῦ Φιλιππικοῦ Βαρδάνη καὶ 4) τῶν Λέοντος Γ' καὶ τοῦ υἱοῦ του Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρωνύμου⁸⁷. Διὰ τὸ κείμενον εἰς Τίτον ἀναφέρεται

⁸⁵) Παροῦσα ἔκδοσις § 10, 15 καὶ 11, 3.

⁸⁶) Migne, PG., 97, 1168. Ἄλλη μνεΐα τοῦ ἰδίου, Migne, PG., 97, 932: «οὕτω δὲ ὀρθοδοξοῦντες, ἐθνῶν φόβον ἀποδράσοιμεν καὶ νῆσοι λύτρωσιν εἰσδέξονται αἱ τῆς ἐκκλησίας, διὰ λοιμὸν ἀνδρῶν ἀκοσμίαν ἀφαιρέσεως εἰκότων παθοῦσαι, ὑπὸ Ἀγαρηῶν συγκινδυνεύσασαι».

⁸⁷) Μία ἄλλη περίπτωσις συμβασιλείας τῶν Ἰουστινιανοῦ Β' καὶ Τερβέλη —καὶ ἂν ἀκόμη πρόκειται περὶ συμβασιλείας— ἀποκλείεται λόγῳ τῆς ἐθνικό-

εἰς Migne ὡς πιθανωτέρα χρονολόγησις ἢ ἐποχὴ Ἰουστινιανοῦ Β' καὶ Φιλιππικοῦ Βαρδάνη³⁸. Εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν χρονολόγησιν αὐτὴν ἔρχεται ἡ φράσις τοῦ Ἀνδρέου εἰς τὸ Ἐγκώμιον τῶν Ἀγίων Δέκα μαρτύρων, «ὧν τὰς κορυφὰς αὐτὸς ἐστεφάνωσε κ(ύριο)ς³⁹, φράσις δυσχερῶς προσαρμοζομένη εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν αὐτοκρατόρων τούτων. Ἐκ τῶν ἄλλων περιπτώσεων συμβασιλείας ἡ πρώτη ἀποκλείεται, διότι ὁ Ἀνδρέας δὲν ἦτο τότε ἀκόμη ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης. Τοῦτο εἶναι νομίζω σαφές καὶ ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ Συναξαριστοῦ καὶ ἀπὸ τὴν βιογραφίαν τοῦ Νικήτα. Ὁ Συναξαριστὴς ἀναφέρει: «τότε γὰρ ἀρίστως κατὰ τῶν μονοθελητῶν ἀγωνισάμενος ἔτι διατελῶν ἐν μονάζουσι, τὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας κλήρω καταλέγεται, εἶτα διάκονος καὶ ὁρφανοτρόφος ἐν ταύτῃ καθίσταται καὶ μετὰ μικρὸν ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης»⁴⁰. Ὁ Νικήτας διαψεύδει τὸν Συναξαριστὴν ὡς πρὸς τὴν παρουσίαν τοῦ Ἀνδρέου εἰς τὰς συζητήσεις κατὰ τοῦ μονοθελητισμοῦ εἰς τὴν 6. οἰκουμενικὴν σύνοδον καὶ διηγεῖται ὅτι ὁ Ἀνδρέας ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου Δ'. Καὶ τὰ δύο κείμενα πάντως ἀποκλείουν τὴν ἀνοδὸν τοῦ Ἀνδρέου εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τῆς Κρήτης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τριπλῆς συμβασιλείας. Ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ Νικήτα εἶναι σαφές ὅτι ἀποκλείεται ἡ ἀνοδὸς του καὶ κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν συμβασιλείας, Κωνσταντίνου Δ' καὶ Ἰουστινιανοῦ Β', διότι ὅταν ὁ Ἀνδρέας ἔφθασε, μοναχὸς ἀκόμη, ἀπεσταλμένος τοῦ τοποτηρητοῦ Ἱεροσολύμων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἡ συμβασιλεία αὕτη εἶχεν ἤδη διαλυθῆ. Διὰ τὴν ἐπομένην ἐξέλιξιν τοῦ Ἀνδρέου εἰς

τητος τοῦ δυναμένου ἄλλως νὰ θεωρηθῆ ὡς συμβασιλέως Τερβέλη. Διὰ τὰ πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Κρήτης συνδεόμενα χρονολογικὰ ζητήματα βλ. Vailhé S., St André de Crète, «Échos d'Orient» 5, 1902, 378-387, ὅπου ἡ εἰς Ἀπόστολον Τίτον ὁμιλία χρονολογεῖται μετὰ 720 καὶ 726 μ. Χ. (Λέων ΙΙΙ - Κωνσταντῖνος Κοπρώνυμος). Bardenhewer O t., Geschichte der altkirchlichen Literatur 5, Freiburg in Breisgan 1932, 153 κ.ἐξ. Δὲν ἠδυνήθη ἀτυχῶς νὰ συμβουλευθῶ τὴν ἐργασίαν τοῦ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἀνδρέας Κρήτης ὁ Ἱεροσολυμίτης, «Νέα Σιών» 26, 1934 καὶ 27, 1935. Τὴν γνωρίζω μόνον ἀπὸ τὴν ἀναγγελίαν εἰς «Byzantinische Zeitschrift» 35, 1935, 191 (F. Drexl). Ὁ καθηγητὴς κ. R. M. Dawkins, The monks of Athos, London, 1936, 207, ἀναφέρει ὅτι εἰς τὸ καθολικὸν τῆς Ἱ. Μονῆς Λαύρας τοῦ Ἀγίου Ὁρους σώζεται εἰκὼν τῆς «Φοβεράς Προστασίας», διὰ τὴν ὁποίαν ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἀνήκεν εἰς τὸν Ἀνδρέαν Κρήτης. Ἡ εἰκὼν περιγράφεται ἀτελῶς, κατὰ τὸν κ. Dawkins, εἰς Σμυρνάκη Γ., Τὸ Ἅγιον Ὄρος, Ἀθήναι, 1903, 625.

³⁸) Migne, PG., 97, 1168.

³⁹) Παροῦσα ἔκδοσις § 11, 3.

⁴⁰) Migne, PG., 97, 1364.

Κωνσταντινούπολιν ὁ Νικήτας δυστυχῶς ἀοριστολογεῖ: «*Ἐντεῦθεν λοιπὸν ὡς ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν πορευόμενος, ὡς ἐκ θεοῦ καλούμενος, αὐτὸς δὲ διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην παραιτούμενος, ὁ πτωχὸς τῷ πνεύματι διὰ τὴν οὐρανῶν βασιλείαν καὶ μὴ θέλων τοῖς ὑψηλοτέροις, ἐπιβαίνει, ψηφισθεὶς προσφόρως ὑπὸ ἀξίων ὡς ἄξιος, ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης*»⁴¹. Ρητῶς χρονολογεῖ ὁ χρονογράφος Θεοφάνης τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τὸ 711: «*Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Φιλιππικοῦ γενέσθαι ἐμμανῆ σύνοδον κατὰ τῆς ἁγίας οἰκουμένης ἑκτης συνόδου καὶ ἐξωσθέντος Κύρου τῷ σι' ἔτει τῆς πατριαρχίας αὐτοῦ, γενέσθαι Ἰωάννην πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἀνδρέαν δὲ μητροπολίτην Κρήτης*»⁴², ἢ ἐπομένη ὁμοίως φράσις του δικαιολογεῖ τὴν ὑπόψιν ὅτι αἱ πληροφορίες του δὲν εἶναι σαφεῖς: «*Φιλιππικὸς δὲ οὐκ ἠσχύνθη ἐμμανῶς κινήσθαι κατὰ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης συνόδου ἀνατρέπειν σπεύδων τὰ ὑπ' αὐτῆς βεβαιωθέντα θεῖα δόγματα... Εὗρεν οὖν ὁμόφρονας αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, ὃν πεποίηκε καθελὼν Κύρον... καὶ Ἀνδρέαν καὶ αὐτὸν ἐπίσκοπον Κρήτης ὄντα*»⁴³. Τὸ δεύτερον αὐτὸ χωρίον, καὶ ἰδίως ἡ τελευταία φράσις, εἶναι βεβαίως ἀντίθετον πρὸς τὸ προηγούμενον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀνδρέας ἐξελέγη—καὶ δὲν ἦτο ἤδη—ιεράρχης ἐπὶ Φιλιππικοῦ. Ὁ Θεοφάνης ἄλλωστε παραδίδων τὰ κατὰ τὴν προσχώρησιν τοῦ Ἀνδρέου εἰς τὸν μονοθελητισμὸν ἔρχεται εἰς ἄκραν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Νικήταν, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον δὲν ἀναφέρει τίποτε περὶ τῆς προσχωρήσεως αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ παρουσιάζει τὸν Ἀνδρέαν ὡς ὑπέρμαχον τῶν ἀποφάσεων τῆς 6. οἰκουμένης συνόδου, τῆς συνόδου δηλαδὴ ἐκείνης ἢ ὁποῖα κατεπολέμησε τὸν μονοθελητισμὸν καὶ κατεπολεμήθη ἔπειτα ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Φιλιππικὸν Βαρδάνην ὑπερμάχων τοῦ μονοθελητισμοῦ.

Ἡ μακρὰ αὕτη παράθεσις χωρίων καὶ συζήτησις, ἀποβλέψασα εἰς

⁴¹) Παπαδοπούλου Κεραμέως Α., Ἀνάλεκτα ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας 5, 1898, 169-180. Τὸ κείμενον, εἰς κώδικα 10. αἰῶνος, φέρει τὸν τίτλον: «*Μηνὶ Ἰουλίῳ δ'. Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀνδρέου τοῦ ἱεροσολυμίτου, ἀρχιεπισκόπου γενομένου Κρήτης, συγγραφὴ παρὰ Νικήτα, τοῦ πανευφήμου πατρικίου καὶ κνέστορος*». Ἡ κατὰ K r u m b a c h e r, ἐνθ' ἀν., ὑπάρχουσα βιογραφία τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης εἰς κώδικα τοῦ Escorial εἶναι ἡ βιογραφία τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου «*τοῦ ἐν τῇ κρίσει*», οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντος μὲ τὸν Ἀνδρέαν τὸν Ἱεροσολυμίτην. Τὴν ἰδίαν διαπίστωσιν εἶχε κάμει πρὸ ἐμοῦ καὶ ὁ V a i l h é, ἐνθ' ἀν. σ. 379. Τὴν ἐργασίαν τούτου δὲν ἐγνώριζον ὅτε ἐζήτησα καὶ ἔλαβον φωτογραφίας τῶν κωδίκων τοῦ Escorial τῇ μερίμνῃ τοῦ συναδέλφου κ. Antonio Blanco de Freixeiro.

⁴²) Migne, PG., 106, 736.

⁴³) Migne, PG., 106, 773.

τὴν χρονολόγησιν τοῦ Ἐγκωμίου τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων τοῦ Ἀνδρέου μὲ μόνον τεκμήριον μνεΐαν τῶν συναυτοκρατόρων καὶ ὁμοστεφῶν βασιλέων, οἱ ὅποιοι βεβαίως δὲν εἶναι αὐτοκράτωρ καὶ αὐτοκράτειρα, ἀλλὰ δύο αὐτοκράτορες συγχρόνως, κατέστησεν ὡς πιθανωτέραν χρονολόγησιν τοῦ Ἐγκωμίου τὴν ἐπὶ αὐτοκρατόρων Λέοντος Γ' καὶ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρωνύμου, χρονολόγησιν τὴν ὁποίαν παρεδέχθη διὰ τὴν εἰς ἀπόστολον Τίτον Ὀμιλίαν ὁ Vailhè (βλ. ὑποσ. 37). Βεβαίως ὅμως ἡ μνεΐα αὕτη, ἡ ὁποία ἀφορᾷ εὐρείαν περίοδον τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀνδρέου, καθὼς μάλιστα συνδέεται μὲ τὸ πολύπλοκον εἰσέτι πρόβλημα τῆς προσχωρήσεως τοῦ Ἀνδρέου ἐπὶ μικρὸν διάστημα εἰς τὸν μονοθελητισμὸν — προσχωρήσεως ἡ ὁποία σημειωτέον ὅτι οὐδὲν εἶναι βεβαία — καὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐκλογῆς του ὡς ἀρχιεπισκόπου Κρήτης, δὲν εἶναι ἐπαρκῆς διὰ τὴν ἀκριβῆ χρονολόγησιν. Ἡ καθ' ὑπόθεσιν προταθεῖσα χρονολογία παρὰ ταῦτα εἶναι ἢ πιθανωτέρα, ὡς θὰ φανῆ, πιστεύω, ἐκ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀνεκδότων μέχρι τοῦδε κειμένων τοῦ Ἀνδρέου, τὰ ὅποια καὶ πολλὰ εἶναι καί, ἀπὸ τοὺς τίτλους των τουλάχιστον, ἄκρως ἐνδιαφέροντα. Ἐνδιαφέρον ἰδιαίτερον θὰ εἶχε νὰ ἐκδοθῆ ὁ καὶ εἰς Fabricius ἄγνωστος λόγος «Εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Δέσποιναν ἡμῶν Θεοτόκον, ἀναγινωσκόμενος τῷ Σαββάτῳ τῆς Ἀκαθίστου»⁴⁴, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται εἰς τὴν καταστροφὴν ἐχθρικοῦ στόλου (τῶν Ἀράβων;) πρὸ τῆς Κωνσταντινούπολεως καὶ συνδέεται διὰ τῆς χρήσεως ὄρων ἀπὸ τὰς περὶ τὴν θεωρίαν τοῦ μονοθελητισμοῦ συζητήσεις, πρὸς τὰ περὶ προσχωρήσεως τοῦ Ἀνδρέου εἰς τὸν μονοθελητισμὸν παραδιδόμενα καὶ συζητούμενα. Πρὸ τῆς ἐκδόσεως πάντως ὅλων τῶν ἔργων τοῦ Ἀνδρέου⁴⁵, τὴν ση-

⁴⁴) Τὸ κείμενον εὐρίσκεται εἰς cod. Baroccianus graecus 197, 573 - 579. Ὁ κῶδιξ ἀνήκει εἰς τὸν 14. αἰῶνα, ἐγγραφή δὲ διὰ χειρὸς τοῦ κωδικογράφου Γαλακτίωνος Μαδαράκη, ἐκ Τιβεριουπόλεως.

⁴⁵) Ὁ Fabricius, ὁ ὁποῖος παραθέτει πίνακα τῶν ἀνεκδότων λόγων τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης, ἀναφέρει ἀπλῶς ὅτι ἐχρησιμοποιήθη κῶδιξ τῆς Bodleian Library (ex ms. codice Bodleiano). Πρόκειται, καθὼς διεπίστωσα, περὶ τοῦ cod. Laudiensis graecus 81, γραφέντος τὸν 17. αἰῶνα εἰς τὴν Νέαν Μονὴν Χίου ἐκ παλαιοῦ χειρογράφου, τὸ ὁποῖον δὲν ἀποκλείεται νὰ συνδέεται μὲ τὴν εἰς Χίον κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν φιλολογικὴν ἐργασίαν Λέοντος τοῦ Ἀλλατίου. Κατὰ τὸ σημεῖωμα τοῦ κώδικος: «Μετεγρᾶφη ἀπὸ ἀρχαιοτάτου βιβλίου καταστίκτου τῆ ἀρχαιότητι ἐκ μεμβρανῶν συντεθειμένου καὶ τῆ ἀρχαία τῆς θεομήτορος μονῆ ἐν τῆ Χίῳ συντηρουμένου». Περιγραφή τοῦ κώδικος: Coxe H., Catalogi manuseriptorum bibliothecae Bodleianae I, 1853, 563 κ.ἐξ. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν περιεχομένων εἰς τὸν κώδικα αὐτὸν λόγων τοῦ Ἀνδρέου σώζονται εἰς αὐτὸν καὶ μόνον τὸν κώδικα καὶ εἰς οὐδένα ἄλλον. Τὸ θέ-

μασίαν τῶν ὁποίων ἀπέδειξε σαφῶς πρόσφατον δημοσίευμα⁴⁶, κατ' ἀνάγκην ἢ ἔρευνα θὰ στηρίζεται ἐπὶ βάσεων ὄχι ἀσφαλῶν.

Ἐπολείπεται νὰ ἀναφερθοῦν δύο ἄλλα σημεῖα ἀπὸ τὸ Ἐγκώμιον τοῦ Ἄνδρου, ἰδιαιτέρως συνδεόμενα μὲ τὴν Κρήτην. Τὸ πρῶτον εἶναι ὅτι τὸ Ἐγκώμιον ἔχει γραφῆ εἴτε εὐθὺς ἀμέσως εἴτε ὀλίγον ἔπειτα ἀπὸ ἐπιχειρηθεῖσαν καὶ ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν τῶν Ἀράβων διὰ στόλου ἐναντίον τῆς Κρήτης. Τοῦτο εἶναι σαφὲς ἀπὸ δλόκληρον τὴν παράγραφον, ἰδίως δὲ ἀπὸ τὰς φράσεις: «*Δι' ὑμῶν βασιλεῖς ἐγείρουσι τρόπαια, δι' ὑμῶν στρατηγοὶ καὶ στρατιάρχαι ρωμαλεώτερον ἀνδρειούμενοι τοῖς ἀντιπάλοις γενναίως ἀντεπεξάγονται καὶ σκῦλα καὶ λάφυρα τῷ βασιλείῳ κράτει προσάγουσι. Δι' ὑμῶν ὄπλα βαρβάρων ἀλίσκεται καὶ ναυμαχίαι τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ ὑποβρύχιοι θαλάττης γενόμεναι σχεδίαὶ κατὰ πελάγους ἐπιπολάζουσαι φέρονται*»⁴⁷. Τὰς φράσεις αὐτάς, αἱ ὁποῖαι ἄλλως εἶναι πολὺ γενικαὶ ὥστε νὰ μὴ βοηθοῦν εἰς τὴν χρονολόγησιν τοῦ Ἐγκωμίου, δεόν νὰ τὰς θεωρήσωμεν ὡς συνδεόμενας ἂν ὄχι ἀποκλειστικῶς, πάντως ὅμως ὀπωσδήποτε καὶ μὲ τὴν εἰδικὴν ἱστορίαν τῶν σχέσεων Ἀράβων καὶ Κρήτης. Ὁ Νικήτας ἄλλωστε εἰς τὸν βίον τοῦ Ἄνδρου ὁμιλεῖ διεξοδικῶς δι' ἀποτυχοῦσαν ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἄνδρου ἀπόβασιν τῶν Ἀράβων εἰς τὴν νῆσον: «*Οἱ*

μα τὸ ὁποῖον τίθεται διὰ τοῦ κώδικος αὐτοῦ εἶναι ἰδιαιτέρως σημαντικόν: ἐλπίζω νὰ ἐπανέλθω.

⁴⁶) Nissen Th., *Diatriben und Consolatio in einer christlichen Predigt des achten Jahrhunderts*, «Philologus» XCII, 1937, 177-198. Πρόκειται περὶ ἀναλύσεως τοῦ λόγου τοῦ Ἄνδρου «*Εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον καὶ εἰς τοὺς κοιμηθέντας*» (Migne, PG., 97, 1268-1301). Ὁ Nissen διεπίστωσε εἰς τὸν λόγον αὐτὸν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῆς «*Διατριβῆς*» τῶν Κυρικῶν. Δι' ἄλλης ἐργασίας του ὁ ἴδιος ἔδειξε πόσον ἀναγκαῖα εἶναι ἡ μελέτη τῶν χειρογράφων τοῦ Ἄνδρου, προκειμένου νὰ γίνῃ ἀσφαλὴς ἔκδοσις τοῦ κειμένου. Ἡ ἔκδοσις εἰς Migne ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει περιορισμένου ἀριθμοῦ χειρογράφων: Nissen Th., *Zum Text der Rede des Andreas von Kreta über die Vergänglichkeit*, «Philologus» XCII, 1937, 382-385. Ἐξ ἴσου κακὴ καὶ δεομένη νέας μελέτης τῆς χειρογράφου παραδόσεως εἶναι καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Μεγάλου Κανόνος. Τὸ κείμενον δεόν νὰ ἀποκαθαρθῇ ἀπὸ τὰ παρέμβλητα τμήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ὁσίαν Μαρίαν τὴν Αἰγυπτίαν καὶ ἀπὸ τὰ εἰς Ἄνδραν ἐγκώμια, νὰ ἐπανασυντεθῇ διὰ τῆς ὀρθῆς τοποθετήσεως τῶν τμημάτων του καὶ νὰ ἀποκατασταθῇ γλωσσικῶς. Ὅπως ἔχει ἐκτυπωθῆ καὶ χρησιμοποιεῖται (κατὰ τὸν ὀρθρον τῆς Πέμπτης τὴν 5ην ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν) εἶναι πλήρης λαθῶν. Μερικὰ χρήσιμα στοιχεῖα δι' ἀντιβολῆς ἐνὸς μόνον κώδικος πρὸς τὸ σύνθητες κείμενον παρέχει ὁ Παπαδόπουλος Κερμεύς Α., Ὁ Μέγας Κανὼν Ἄνδρου τοῦ Κρήτης. «*Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος*» 5, 1910, 501-513.

⁴⁷) Παροῦσα ἔκδοσις § 10, 14.

γὰρ Ἄραρηνοὶ... διὰ πλήθους σκαφῶν ἐν τῇ φιλοχρίστῳ Κρητῶν νήσῳ ἐκμανῶς ἐπέστησαν... τῷ γὰρ ὀχυρώματι τῷ προσαγορευομένῳ τοῦ Δριμέως, ἐν ᾧ πρὸς τὸ σῦνηθες ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος (ὁ Ἄνδρέας) μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ποιμαινομένου χριστιανικωτάτου λαοῦ διὰ τὰς ἐχθρικὰς ἐπιβάσεις εἰσῆρχετο, οἱ βάρβαροι πρὸς πολιορκίαν παρακαθίσαντες καὶ πολλὰς μηχανὰς πρὸς παράταξιν πολέμων ἐν αὐτῷ ἐπιδειξάμενοι, τὸ ἄπρακτον ἑαυτοῖς περιεποίησαντο, ζημίαν τὴν ἰδίαν κατάλυσιν ἀντὶ κέρδους τῆς αἰχμαλωσίας οἰκειωσάμενοι, ἐκ βελῶν τῶν εὐχῶν τοῦ πρὸς Θεὸν ὡς τόξον τὸ ὄμμα τείνοντος τοῦ ἱερέως πολεμηθέντες»⁴⁸. Δὲν ἀποκλείεται τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἄνδρέου νὰ συνδέεται πρὸς τὰ περιγραφόμενα ὑπὸ τοῦ Νικήτα γεγονότα. Ἡ ἀσάφεια ὅμως καὶ τῶν δύο κειμένων δὲν ἐπιτρέπει τὴν χρονολογικὴν των συσχέτισιν. Ὅπωςδήποτε τὸ ἐγκώμιον συνδέεται πρὸς ἐπιδρομὴν κατὰ τῆς νήσου⁴⁹ καὶ λόγῳ τῆς εἰδικῆς ἀναφορᾶς τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων διότι οὗτοι ἦσαν εἰδικῶς μάρτυρες καὶ προστάται τῆς Κρήτης, κατὰ τὴν φράσιν αὐτοῦ τοῦ Ἄνδρέου: «Οὗτοι τῆς ἡμετέρας πατρίδος πύργοι θεοπαγεῖς καθεστήκασιν, φύλακες ἀσφαλεῖς»⁵⁰, τοῦτο δὲ εἶναι καὶ τὸ δεῦτερον σημεῖον, τὸ εἰδικῶς ἐνδιαφέρον τὴν Κρήτην. Ἦδη τὸ 458, ὅτε οἱ ὀκτὼ ἐπίσκοποι τῆς Κρήτης ἔγραφον εἰς τὸν Λέοντα τὸν Α΄., οἱ Ἁγιοὶ Δέκα μάρτυρες ἦσαν οἱ εἰδικοὶ μάρτυρες καὶ προστάται τῆς νήσου: «*indicamus tranquillitati vestrae quia ab initio totius haereticae blasphemiae inexperta est vestra Creta, decem martyribus provincialibus passionis tempore deprecantibus salvatorem Deum ut libera a temptationibus haereticis semper Creta eorum provincia servaretur*»⁵¹. Κατὰ τὴν Ἀφήγησιν καὶ κατὰ τὸ Ἐγκώμιον τοῦ Ἄνδρέου ἡ ἑορτὴ τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων δὲν ἦτο ἀπλῶς τοπικὴ ἑορτὴ, τῆς περιοχῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἐμαρτύρησαν, ἀλλ' ἑορτὴ εἰς τὴν ὁποίαν συμμετεῖχον ὅλοι οἱ Κρητῆς. Αὐτοὶ ἄλλως οἱ μάρτυρες προήρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς νήσου, πέντε ἀπὸ τὴν Γόρτυνα καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἀπὸ τὴν Κνωσόν, τὴν Λεβῆνα, τὸ Πάνορμον, τὴν Κυδωνίαν καὶ τὸ Ἡράκλειον⁵². Ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ τοπικῆς ἑορτῆς

⁴⁸) Ἐκδοσις Παπαδοπούλου Κεραμέως, ἐνθ' ἀν. 177.

⁴⁹) Πρβλ. «Ἀλλὰ καὶ νῦν γε θερμότερον σταίητε μεθ' ἡμῶν... στήσαι τὸν καθ' ἡμῶν ἀφανῶς τε καὶ προφανῶς ἀνιγεγυρόμενον πόλεμον καὶ τρέψαι νῶτα τῶν ἡμῶν ἐλεῖν ὡφρυνόμενον». Παροῦσα ἔκδοσις § 11, 1.

⁵⁰) Παροῦσα ἔκδοσις § 10, 2.

⁵¹) S c h w a r t z E d., Acta consiliorum Oecumenicorum II, 5, 1936, 97. Τὸ κείμενον καὶ εἰς P i o F r a n c h i d e' C a v a l i e r i, ἐνθ' ἀν. 1.

⁵²) Κείμενον P i o F r a n c h i d e' C a v a l i e r i, 3, 4. Τὸ ὄνο-

δηλοῦται σαφῶς εἰς τὴν Ἀφήγησιν : « Ἐχοντες γὰρ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων τούτων κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν ἄγουσιν, ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάντες συνερχόμενοι... ἀλλήλους συγκαλοῦντες καὶ πέμποντες μερίδας τοῖς πλησίον καὶ κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν εὐωχούμενοι καὶ πανηγυρίζοντες »⁵³. Τοῦτο ἐπίσης εἶναι, νομίζω, σαφές ἀπὸ τὴν παράγραφον τοῦ Ἐγκωμίου τοῦ Ἄνδρου καὶ ἰδίως ἀπὸ τὰς φράσεις : « τούτων τὰ ἱερά καὶ σεβάσμια λείψανα καθάπερ πλοῦτον πατρῶον ἢ Κρητῶν ἐκληρώσατο νῆσος » καὶ « τούτων τῶ μεγέθει τῆς ἐκκλησίας ἢ καθ' ἡμᾶς εἰκότως μητρόπολις φιλοτιμουμένη σεμνύνεται »⁵⁴. Ἡ διαπίστωσις αὕτη τῆς εὐρείας καθ' ὁλόκληρον τὴν νῆσον λατρείας τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων δὲν εἶναι ἴσως ἄνευ σημασίας. Ἡ Κρήτη, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἤδη τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐμφανίζεται συνδεδεμένη μὲ ἀποστόλους καὶ μάρτυρας, προνόμιον ὅχι σύνηθες εἰς τὰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος.

* * *

Ἡ παροῦσα ἔκδοσις τοῦ ἐγκωμίου τοῦ Ἄνδρου Κρήτης ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει φωτογραφιῶν τοῦ κώδικος 88 τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, εὐρισκομένου τώρα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως⁵⁵. Τὸ κείμενον τοῦτο τοῦ κώδικος διασώζεται εἰς ἀρίστην κατάστασιν, ἐλάχιστα δὲ εἶναι τὰ ἀνίατα ἢ μὴ δυνάμενα νὰ ἀναγνωσθῶσιν χωρὶα καὶ εἰς ὀλίγα μόνον σημεία ἐχρειάσθησαν φιλολογικαὶ ἐπεμβάσεις πρὸς διόρθωσίν των. Ἡ γραφὴ τοῦ κώδικος Χάλκης εἶναι ἢ καθαρὰ τοῦ τέλους τοῦ 9. πρὸς τὸν 10. αἰῶνα, ἀνήκει δὲ εἰς τὴν ἰδίαν οἰκογένειαν τῆς ὁποίας προΐσταται ὁ Παρισινὸς κώδιξ Α τοῦ Πλάτωνος⁵⁶. Ὁ κωδικογράφος τῆς Χάλκης ἀντέγραψε μετὰ

μα τῆς δευτέρας πόλεως παρεδόθη παρεφθαρμένον· πρόκειται περὶ τῆς Λεβήνου, τοῦ ἐπινείου τῆς Γόρτυνος· βλ. καὶ ἔκδ. Εὐγενίου Ψαλιδάκη, ἐνθ' ἀν. 575.

⁵³] Κείμενον Pio Franchi de' Cavalieri, 12, 3.

⁵⁴) Παροῦσα ἔκδοσις § 19, 5 καὶ 6.

⁵⁵) Ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου εἰς τὸν καθηγητὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει κ. Ἰωάννην Παναγιωτίδην διὰ τὴν εὐγενῆ φροντίδα του νὰ φωτογραφηθῇ τὸ κείμενον, ὅπως ἐπίσης καὶ εἰς τὸν καθηγητὴν κ. Paul Maas, διὰ τὴν προθυμίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἀντεπεκρίθη εἰς τὴν παράκλησίν μου, νὰ μελετήσῃ καὶ αὐτὸς δυσανάγνωστα χωρὶα τοῦ κώδικος. Θερμὰς εὐχαριστίας ἐπίσης ἐκφράζω εἰς τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Ἀρκαδίας κ. Εὐγένιον Ψαλιδάκην, καθ' ὑπόδειξιν καὶ ἐπιθυμίαν τοῦ ὁποίου ἀνεζήτησα καὶ εὗρον τὸ κείμενον περὶ τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων τοῦ Ἄνδρου. Διὰ τὴν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀρτιωτέραν ἐμφάνισιν τῆς ἐργασίας αὐτῆς, πολῦτιμος ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τῶν ἀγαπητῶν συναδέλφων καὶ φίλων κ. κ. Ν. Πλάτωνος καὶ Μ. Παρλαμᾶ. Τοὺς εὐχαριστῶ ὅλως ἰδιαιτέρως.

⁵⁶) Alline H., Histoire du texte de Platon, 1915. 139 κ.ἑξ.

πολλῆς προσοχῆς τὸ πρότυπὸν του, τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ εἰς μεγαλογράμματον γραφῆν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ εἰς τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα ἀναφερόμενα σφάλματα.

Εἰς τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ φωτογραφίαι τοῦ διασωθέντος τμήματος ταῦ κώδικος 80 τοῦ Τουρίνου⁵⁷. Τὸ κείμενον ἔχει ὑποστῆ σημαντικὰς φθορὰς ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς. Τμῆμά του κατεστράφη ὀλοσχερῶς, πολλαὶ δὲ σελίδες ἐκ τοῦ ὑπολοίπου ἐβλάβησαν σοβαρῶς εἰς τὰ ἄκρα αὐτῶν ἄνω καὶ κάτω. Ἐὰν δὲν διεσώζετο ὁ κώδιξ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ ἔκδοσις τοῦ κειμένου τοῦ Ἀνδρέου.

Ὁ γραφεὺς τοῦ κώδικος τοῦ Τουρίνου ἀντιγράφει καὶ αὐτὸς ἀπὸ κώδικα μεγαλογραμμάτου γραφῆς, ὅπως φαίνεται εἰς τὴν σελίδα 27R, στήλη Α, στίχος 3, ὅπου παραθέτει τὴν λέξιν «κ λ ἦ ρ ο ν» μὲ κεφαλαῖα γράμματα εἰς τὸ τέλος τοῦ στίχου, μὴ δυνηθεὶς προφανῶς νὰ ἀναγνώσῃ τὴν συμπλοκὴν τῶν κεφαλαίων γραμμάτων καὶ ἀντιγράψας αὐτὰ ἀκριβῶς ὅπως ἦσαν εἰς τὸ κείμενον. Ἀνορθογραφίας ἔχει πολλάς, ἀρκεταὶ ὅμως ἐξ αὐτῶν ἔχουν διορθωθῆ μεταγενεστέρως ὑπὸ ἄλλης χειρός. Ὑπογεγραμμένην οὐδόλως χρησιμοποιεῖ. Ὅπως δὲ προκύπτει ἀπὸ τὴν διαφορὰν εἰς τὸν τίτλον καὶ ἀπὸ ἄλλας παραλλαγὰς ἀναφερομένας εἰς τὸ ἐνταῦθα κριτικὸν ὑπόμνημα τῶν δύο κειμένων μεταξύ των, τὸ πρότυπον τοῦ κώδικος τοῦ Τουρίνου εἶναι διαφορετικὸν ἀπὸ τὸ πρότυπον τοῦ κώδικος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης. Ἐνίσταται μάλιστα παρέχει καλυτέρας γραφάς. Λόγω τῆς διαφορᾶς αὐτῆς προτύπου εἶναι ἰδιαιτέρως λυπηρὸν ὅτι δὲν διεσώθη ὀλόκληρον τὸ κείμενον εἰς τὸν κώδικα τοῦ Τουρίνου.

Τὸ λάθος τῆς μεταθέσεως τῆς ἀρχῆς τοῦ κειμένου μεταξύ τῶν σελίδων 23v καὶ 24r ὑπὸ τὴν ἀρίθμησιν 24r bis καὶ 24v ὀφείλεται προφανῶς εἰς λάθος κατὰ τὴν ἀρχικὴν στάχωσιν τοῦ κώδικος. Ἡ σελὶς 27v ἔχει μόνον μίαν στήλην. Ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ τῆς σελίδος καλύπτεται ἀπὸ τὴν φράσιν «καὶ σὺ Κ(ύρι)ε, Κ(ύρι)ε, μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς» γεγραμμένην πολλάκις μὲ διάφορον ἐκάστοτε τύπον γραφῆς καὶ ἀπὸ ἄλλας τινὰς φράσεις ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου. Οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν αὗται πρὸς τὸ κείμενον τοῦ Ἀνδρέου καὶ εἶχον προφανῶς γραφῆ προηγουμένως, ἐξ οὗ καὶ ὁ γραφεὺς ἐχρησιμοποίησε τὴν μίαν μόνον στήλην τῆς σελίδος.

⁵⁷) Θερμὰς εὐχαριστίας ἐκφράζω εἰς τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Palermo τῆς Ἰταλίας κ. Bruno Lavagnini, διὰ τὴν προθυμίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἐφρόντισε νὰ ἀποκτήσω φωτογραφίας τοῦ κώδικος τούτου.

Τ Ο Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

Τὸ κείμενον ἀκολουθεῖ τὸ ἐπόμενον σχῆμα: § 1. Ὁ ὁμιλητὴς εἰσάγει τὸ ἐγκώμιον διὰ περιγραφῆς τῆς σημασίας τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ παρουσία του μεταξὺ τοῦ ποιμνίου του κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων. § 2. Ἡ ἑορτὴ τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων εἶναι ἡ καλυτέρα προετοιμασία διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Γεννήσεως. § 3-4. Γενικὸς χαρακτηρισμὸς τῆς ἀρετῆς τῶν Δέκα καὶ τῆς ἐσωτερικῆς των προετοιμασίας. § 5. Ἐκδοσις τοῦ διατάγματος τοῦ Δεκίου καὶ ἀντίδρασις τῶν Δέκα διὰ πολεμικῆς κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ δημοσίας ὁμολογίας τῆς χριστιανικῆς των πίστεως. § 6. Πρῶτος ἄθλος τῶν Δέκα: σύλληψις, διαπόμπευσις, φυλάκισις. § 7. Οἱ Δέκα πρὸ τοῦ ἀνθυπάτου: Ἀπολογητικὴ. § 8. Οἱ Δέκα πρὸ τῶν μαρτυρίων: Δευτέρα ἀπολογητικὴ. § 9. Μαρτύριον, τρίτη ἀπολογητικὴ καὶ θάνατος. § 10. Ἐγκώμιον τῶν Ἁγίων Δέκα μαρτύρων. § 11. Δέησις.

5 ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ Π(ΑΤ)Ρ(Ο)Σ ΗΜΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟ- ΠΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ, ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥΣ ΔΕΚΑ ΜΑΡΤΥΡΑΣ, ΟΤΕ ΥΠΟ ΤΗΣ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΟΣ ΒΙΑΣ ΕΞ ΥΠΟΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΠΛΟΟΣ ΕΠΙ- ΣΤΑΣ ΤΟΝ ΠΑΡΟΝΤΑ ΕΣΧΕΛΙΑΣΕ ΛΟΓΟΝ. (P 214v)

10 1. Ἐποθεῖτε τάχα τὴν ἡμετέραν ἐπάνοδον, ὦ φίλοι καὶ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα; καὶ γὰρ ἡσθόμην τῶν μὲν εὐχομένων ἐπὶ ταύτης ἡμᾶς αὐθις ἰδεῖν τῆς καθέδρας καὶ τῆ λαμπροῦ συμπαρεῖναι τῶν ἑορτῶν ἡμέρα, τοῦτο μὲν τῶν μαρτύρων, τοῦτο δὲ καὶ Χ(ριστο)ῦ τοῦ μεγάλου καὶ μόνου καὶ πρώτου πανκυριάρχου καὶ τῆς || λαμπροφορίας ἐξάρχοντος, τῶν δὲ πνυθόμενων καὶ τοιάδε λεγόντων: 2 «ποῦ ὁ π(ατ)ήρ; ποῦ ὁ ποιμήν; ποῦ ὁ τὰς ἑορτὰς ἡμῖν λαμπροτέρας ἀποτελῶν καὶ τῆ ἑαυτοῦ παρουσία φαιδροτέρας ποιῶν τῶν ἁγίων τὰς μνήμας καὶ οἷς ἂν μάλιστα πνευματικῶς ἐστιᾶται λόγοις ἡμᾶς τὰς ἱερὰς ἡμῖν ἐπαναπτύσσων βίβλους καὶ μονονουχί βοῶν δι' αὐτῶν: «τεκνία, ἐσχάτη ὄρα ἐστὶν καὶ δεῖ προσεπιγνῶντας ἡμᾶς ἑαυτοὺς προσεδρεύειν θ(ε)ῶ καὶ τοσοῦτω πλέον ἐγγίξειν αὐτῶ, καθὼς ἡ (T 24r bis) P 215r

Codex Chalciensis 88 (= P), ff. 214 - 223. Codex Taurinensis 80 (= T), ff. 27 - 28.

Titulus T: ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ ΑΡΧ(Ι)ΕΠΙΣΚ(Ο)Π(ΟΥ) ΚΡΗΤΗΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΩΛΥΜΙΤΟΥ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΝΤΑΣ (m. -ΟΣ· corr. m. s.) || 3 ΚΑΛΛΗΝΙΚΟΥΣ P || 6 ἐποθεῖται T || 8 αὐθης T· καθαίδρας T· corr. m.s. || 9 ἑωρτῶν T· corr. m.s. || 11 λαμπροφορίας T· corr. m. s. || 13 ἑωρτὰς T· corr. m.s. || 17 καιρὸς ἐπιγνωντας T || 18 τοσοῦτο T.

20 θεία σάλπιγξ βοᾶ, Παῦλος ὁ θεωρήτωρ, ὅσῳ μᾶλλον βλέπομεν
 ἐγγίζουσιν τὴν ἡμέραν». 3 ποῦ τοίνυν ὁ τὰς θείας ἡμῖν ἱερολο-
 γίας ὑποφωνῶν καὶ τὸν τόνον ἡμῖν τῆς προθυμίας συντονώτε-
 ρον τῷ καθ' ἑαυτὸν διανιστῶν ὑποδείγματι; Μήτι ἄρα μακρὰν
 ἀποστάς τῆς πατρίδος τῆς ἡμετέρας ἀπώλειο; μήτις ἀναπερῶ-
 σασ πόθος αὐτὸν τῆς πρὸς τοὺς οἰκείους ἄρας φιλοστοργίας
 25 ἀνέμνησεν, ὡς ἂν νικῶντος τοῦ πόθου τὰ τοῦ δρόμου διαροῆξαι
 δεσμὰ καὶ τὴν ὡς ἡμᾶς παλινωδίαν ἄσαι; 4 Ἡ τάχα θεία τις
 αὐτὸν ἐπανήγαγεν δύναμις καὶ μάλιστα τοῖς ἀγίοις οὖς καὶ διὰ
 σπουδῆς αἰεὶ || γεραίρειν δι' ἑαυτοῦ προθυμούμενος; καὶ νῦν γε
 30 θερμότερον διεσπούδασε κρεῖττον ἢ κατὰ δύναμιν ἐπὶ τὴν πν(ευ-
 ματι)κὴν ἑαυτὸν συντείνας παρήγγυριν καὶ μάλα γε εἰκότως· 5 καὶ
 γὰρ ἔτυχεν τῶν σεβασμίων αὐτῶν λειψάνων τὴν ἱερὰν ἐπιφερό-
 μενος λάρακα καὶ πανταχόσε ταύτην περιάγων, ὅθι καὶ ὅποι
 πορεύεσθαι πέφυκεν ὡς λίαν αὐτῷ τὰς τρίβους διομαλίζουσιν
 καὶ ταύτην ἑαυτῷ λαμβάνων συνέκδημον ἀσφαλῆ συνοδοιπό-
 35 ρον ἐπάγεται». 6 Ταῦτα μοι δοκῶ τοὺς πολλοὺς ἀπόντων ἡμῶν
 πρὸς ἑαυτοὺς διαλογίζεσθαι· φιλοῦσι γὰρ οἷα παῖδες εὐγνώμο-
 νες π(ατ)ρὶ φιλοστόργῳ τοιαῦτα χαρίζεσθαι· καὶ οὗτος ὁ πό-
 θος αὐτοῖς, ἰδεῖν τε δι' αὐτοψίας ἡμᾶς σωματικῶς παρόντας
 καὶ φωνῆς ἀκούειν διδακτικῶς ὁμιλοῦντος. || Τοῦτο δὴ, ὅπερ
 40 νῦν ὁρᾶτε παρὸν τε ὁμοῦ καὶ τελούμενον. 7 Πάρεμι τοίνυν αὐ-
 τὸς ἐγὼ σήμερον ὑμῖν τῷ ζῶντι λόγῳ, τὸν ἱερὸν τουτονὶ περι-
 πτυσσόμενος σύλλογον καὶ οἷόν τι ξένιον τῆς ἐκδημίας τῆς
 ἡμετέρας τὸν παρόντα λόγον ὑμῖν τε καὶ τοῖς Χ(ριστο)ῦ μάρτυσι·
 προτιθέμενος· καὶ δέξασθε τοῦτον οὐκ ἐκ μακροῦ τοῦ πλοῦς
 45 ἡμῖν ἤκοντα καὶ οἷς ἂν μάλιστα συνησθεῖεν οἱ μάρτυρες συνει-
 σάγοντα μελιχίως προσήκασθε, ἵν' ἀπέλθῃτε τὰ τῆς ἐορτῆς εὐ-
 φρόσυνα καθάπερ ἄνθη φιλοτίμως ἀναδησάμενοι καὶ πολλὴν
 ἐντεῦθεν τὴν ἐπικαρπίαν δρεψάμενοι.

T 24v bis

P 215v

2. Τοιγαροῦν μαρτύρων ἡμῖν ἐορτὴ καὶ παρήγγυρις ἐφέστηκε

19 Cf. Rom. XIII, 12.

19 σάλπηξ βοᾶ T: βοᾶ corr. m. s. || 20 ἡμῖν omit. T || 21 συντο-
 νώτερον T: συντονότερον corr. m. s. || 22 ὑποδείγματι T || 22 μακρὰν ἀπὸ
 τῆς π. T || 23 ἀναπαιρόσας T || 24 τὴν P: φιλοστοργίας [T || 27 οἷς διὰ T
 || 29 διεσπούδασεν κρητιον T: δύναμην T || 31 ἔτυχεν T: ἐπιφανούμενος T || 39
 ἀκούειν T: τουθ' ὅπερ T || 40 παρὸν usque τοίνυν αὐ...non legitur in T || 41
 τουτονὶ T || 42 ἐκδημίας T || 44 δέξασθαι T || 45 ὑμῖν T: συνησάγοντα T || 46
 προσήκασθαι T: ἰναπέλθεται T: corr. m. s. ἐορτῆς T: corr. m. s. || 49 ἐορτὴ
 T: corr. m. s. ἐφέστηκεν T.

- 50 σήμερον, πᾶσαν ὁμοῦ τὴν πάτριον συγκαλοῦσα φιλοφρόνως δμή-
 γυριν καὶ μοι παρήτω νῦν ὁ Κρήτης ἅπας φιλομάρτυς λαὸς τῆ
 δεκάδι τῶν μαρτύρων περιχορεύων ἐν πν(εύματι) καὶ τῆ Χ(ρι-
 στο)ῦ γεννήσει τικύτην ἐπεισόδιον προσάγων τὴν ἑορτὴν, ὡς ἄν
 περ δῶρα πολύτιμα || γεννηθέντι Χ(ριστι)ῶ προσαγόμενα καὶ T 21r
 55 τόσῳ πλέον τῆς μαγικῆς δωροφορίας τὸ περιὸν ἔχοντα, ὅσῳ
 τότε μὲν αἰσθητὰ ἦν τὰ προσαγόμενα, νῦν δὲ νοητὰ καὶ τῆς
 Ἰ(ησο)ῦ μεγαλειότητος ἄξια. 2 Πίστις δὲ εἶεν ταῦτα προδήλως
 ὀρθή, ἐλπίς τε δραστήριος τῶν ἐπαγγελίαις ἀποκειμένων ἀγά-
 θῶν τοῖς ἀξίοις, ἀγάπη τε αὐθις ἢ διὰ βοῆς καὶ διάπυρος τῆς
 60 ἀμιγοῦς πρὸς θ(εὸ)ν οἰκειώσεως ἢ ἀναβάσεως, ὧν οὐδὲν τοι-
 οῦτον οἶδεν χρυσὸς καὶ σμύρνα καὶ λίβανος συνεισάγειν τοῖς
 αἰσθητῶς περὶ αὐτὰ βλέπουσιν. 3 Ὁρᾶτε οἷς ἢ γενέθλιος τοῦ
 δεσπότου πανήγυρις κατασεμνύνεται δώροις; Ὁρᾶτε τὸ τῶν μαρ-
 τύρων ἐγκώμιον εἰς οἶον ὕψος ἡμᾶς ἀνεβίβασεν; Οὐκ ἄρα θεο-
 μῶς διετέθητε τοῖς λεχθεῖσιν καὶ τοῖς ἀθληταῖς μεγίστην χάριν
 65 κατέθεσθε τῆς Χ(ριστο)ῦ γεννήσεως τὴν ἑαυτῶν προεισαγαγοῦσι
 πανήγυριν καὶ οἶονεὶ πρόθυρα τῆς βασιλικῆς ἑορτῆς τὰ προ-
 αύλια τῆς αὐτῶν φωτοφόρου σκηνῆς || προανοίξασιν; 4 Οὐκοῦν P 216r
 ἔστω τις ἡμῖν προεξάρχουσα τῶν ἄλλων μαρτυρικῶν ἑορτῶν ἢ
 70 παροῦσα πανήγυρις, ὅσῳ καὶ τῆς δεσποτικῆς θεοφανείας ὑπάρ-
 χει προοίμιον, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὴν τοπικὴν τοῦ χρόνου διάστα-
 σιν, κατὰ γε τὴν κυκλοφορικὴν τοῦ ἔτους περίοδον, καθ' ἣν
 πρὸ ἐκείνης ταύτην ἑορτάζειν χρονικῶς ἐναγόμεθα.

75 3. Καιρὸς δ' ἄν εἴη τὸ χρέος ἀποτίσαι τοῖς μάρτυσι καὶ δια-
 δεῖξαι τῶ λόγῳ τίνες τε εἶεν οὔτοι καὶ ὅθεν ἔφν τούτων ἕκα-
 στος καὶ τίνα τὴν κλῆσιν ὁ καθείς εἰλήχει καὶ οἷας ὡς ἄν εἴποι-
 μεν περιοικίδος ἐτύγχανον ὄντες καὶ ὅπως ἐς ταῦτόν προσελ-

50 ἀποβαλοῦσα T || 51 ὁ Κρήτης omit T || 52 χορεύων T: χορεύων corr. m. s. || 53 γενέσει T: ἐπισόδιον T: corr. m. s. προσάγων P: ἑορτὴν T: corr. m. s. || 53-54 ἄν περ δῶρα πολύτιμα non legitur in T || 55 δωροφορίας T: ἔχοντα T: corr. m. s. || 57 ἢ ἐνταῦτα T || 57-58 ὀρθή προδήλως T || 58 ἐλπίς T || 59 αὐθις T: αὐθις corr. m. s. δι' ἃ βοῆς καὶ διὰ πύρος T || 60 ἀμιγοῦς T || 61 οὐδὲ χρυσοῦ ἢ σμύρνας ἱκανὸν οὐνησάγειν T || 62 ὀρᾶται T: corr. m. s. || 63 ὀρᾶται T: corr. m, s. || 64 ἀνεβίβασεν T || 65 διετέθηται T: corr. m. s. || 66 κατέθεσθαι T: corr. m. s: προεισαγαγοῦσιν T || 67 βασιλικῆς ἑορτῆς non legitur in T || 69 ἑορτῶν T: corr. m. s. || 70 θεοφανείας T || 72 κυκλοφορικὴν T: corr. m. s. || 73 προεορτάζειν T: ἐναγόμεθα T || 74 χρέως T: corr. m. s. ἀποτίσαι T || 75 ἔφοι P: ἔφν T || 76 καθῆς ἠλήχει T || 76 ἐξ αὐτῶν προσελθόντες T: προσελθόντες corr. m. s.

80 θόντες εἰς ἐν ἅμα συνηνέχθησαν οὐνταγμα. 2 Παρὸν οὖν μετὰ
 χειῖρας ἀναλαβόντι τὰς περὶ αὐτῶν συγγραφὰς τῷ βουλομένῳ
 παντὶ τρανώς αὐτόθεν ἐκδιδαχθῆναι ὄνομα τούτων καὶ τύχην,
 ἀξίαν τε καὶ πατρίδα καὶ γένος καὶ ὅσα τὴν ἀρίστην || τῶν ἀν- T 21V
 δρῶν παριστάνειν οἶδεν εὐγένειαν, δι' ὧν τε τὸ σέβας αὐτοῖς
 ὑπῆν καὶ τὸ περὶ τὴν πίστιν εὐσταθές τε καὶ πάγιον, παρέλκον
 οἶμαι προσθεῖναι τοῖς ἐγκωμίοις, ὅτι μὴ καθ' ἱστορίαν ὁ
 85 λόγος μοι συνεσκεύασται τῶν κατ' αὐτοὺς ὡς μάλιστα μαρτυ-
 ριῶν. 3 Δύο γὰρ ἦσιν ἀναφανδὸν συγγραφαὶ διεξοδικώτερόν
 πως τὰ καθ' ἕκαστον ἀναφέρουσαι. Ἄ δὲ νῦν λέγειν εἰκός,
 ταῦτα λέξεται.

90 4. Οὗτοι μίαν μὲν ἐπὶ γῆς πατρίδα, τὸ Κρητῶν ἔδαφος ἐπε-
 γράφοντο, οὐκ' ἐκ μιᾶς ὡς ἂν τις εἴποι περιοικίδος ὁρμώμενοι,
 Ἄλλην γὰρ ἄλλος ἐπεκέκλητο πόλιν, μίαν δ' οὖν ὅμως ἅπαντες
 ἀνεγράψαντο πατρίδα, τὴν ἄνω πόλιν· αὐτοῦ γὰρ ἦν αὐτοῖς τὸ
 πολίτευμα, δεκάς ἀληθῶς εἰς ἐνάδα μίαν συνεζευγμένη καὶ τὸν
 τέλειον ἀριθμὸν ἑαυτῇ συμπληροῦσα, χορὸς ἀγιόλεκτος· 2 σύστη-
 95 μα ἱερὸν· δῆμος ἅγιος, ἄνδρες αὐτὸ τῆς ζωῆς τὸ βιώσιμον
 ἄγοντες καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος ἐν ἑαυτοῖς ἐξεικονίζοντες,
 ὁμότιμοι τὴν ἀξίαν, ὁμόζηλοι || τὴν προαίρεσιν, ἴσην τὴν πρὸς P 216V
 τυράννους ἀνδρείαν καὶ τὴν ἔνστασιν ἔχοντες, μιᾷ περιπεφρα-
 γμένοι παντευχία τῇ πίστει οὐδὲν κόσμου ἐν ἑαυτοῖς φέροντες,
 100 πάντα θ(ε)ῶ προσενέγκαντες, ἑαυτοὺς καὶ τὰ σώματα καὶ ὅσα
 πρὸς τὴν ἄνω φέρειν οἶδε κατάστασιν 3. Μόνοι γὰρ οὗτοι μό-
 νοι κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ παρ' ὅλην αὐτῶν τὴν πάτριον ἀνε-
 δείκνυντο χώραν τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐνασκούμενοι πόνοις, καὶ ἐν
 στόματι πάντων ἐφέροντο, στεροοὶ τινες ὄντες καὶ ἀδάμαντος
 105 ἰσχυρότεροι, πρὸς ἅπαν εἶδος ἀρετῆς γεγυμνασμένα τὰ τῆς ψυ-
 χῆς ἔχοντες αἰσθητήρια πρὸς διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ
 χείρονος· 4 καὶ τί θαυμασιὸν εἶ, πρὸς τὴν ἀθλησιν αὐτομολεῖν

78 παρὸν P: παρὸν T || 79 ἀναλαβῶν T || 80-81 τούτων usque ἀρίστην
 non legitur in T || 82 οἶον τε T: δι' ὧν P || 83 ὑπεῖν T: πίστιν T: παρέλκων
 T: corr. m. s. || 84 προσθεῖναι P || 85 μαρτυρίων T || 86 εἰσιν ἀναφανδῶν T:
 corr. m. s.: διεξοδικώτερον T || 87 ἀναφαίρουσαι T: εἰκὼς T: corr. m. s. ||
 88 λελέξεται T || 90 ἦποι περιοικήδος T || 93 συνεζευγμένη T: corr. m. s. || 94 ἐν
 ἑαυτῇ T || 95 αὐτὸ τῆς ζωῆς τὸ βιώσιμον T: αὐτὸ... τὸ omit. P. || 96 καὶ τὸ τῆς
 ἀρετῆς κάλλος non legitur in T || 97 ἦσιν T || 97-98 πρὸς τοὺς τ. T: ἔχωντες
 T: corr. m. s. || 101 οἶδεν T || 102 ἐκεῖνω (corr. m. s.) καιροῦ T: ἐκείνω P ||
 103 ἀσκούμενοι T: ἀνὰ στόμα T || 105 πᾶν T || 106 ἔχωντες T: corr. m. s.: αἰσθη-
 τήρια T || 107 χείρωνος P: ἦ T.

μέλλοντες, τὰ μὲν τῆς σαρκὸς προκατεπάλαισαν πάθη, || πρὸς δὲ T 22r
 τοὺς ἀφανῶς ἐπιβουλεύοντας προπαρειάξαντο δαίμονας; ὧν
 110 ὑπεράνω γενόμενοι τὴν τυραννοῦσαν τέως τὸν τῆς φύσεως νό-
 μον δυσκαταγώνιστον ἐξεκρούσαντο μάχην. 5 Οὕτω τοὺς τῆς
 εὐσεβείας οἶδεν ὀπλίτας τὸ μέγα χριστιανῶν ἐπαλείφειν γυμνά-
 σιον· οὕτως οὗτοι προπαρασκευασμένοι πρὸς τὴν κατὰ τῶν ἀο-
 ράτων πνευμάτων ἀνθωπλίζοντο δύναμιν, οἷόν τι παγκράτιον
 115 τὸν ἀγῶνα νεανικῶς ὑπερχόμενοι· λέγω δὲ τὸν κατὰ τοῦ ἄρχον-
 τος τοῦ ἀέρος τοῦ σκότους τούτου, ἐπεὶ δὴ, καθ' ἃ φησὶν ὁ
 θεῖος ἀπόστολος «οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα ἦν αὐτοῖς
 τὸ ἀγώνισμα, πρὸς δὲ τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξου-
 σίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους
 120 τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς
 πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις». 6 Οὕτω τοίνυν
 ἑαυτοὺς προστομώσαντες οἱ γεννάδαι, καὶ γὰρ εἶχον παιδοτρι-
 βοῦσαν αὐτοὺς πρὸς τὴν κατ' ἀρετὴν τελειότητα τοῦ θ(εο)ῦ
 τὴν σοφίαν, τὴν πάντων διδάσκαλον, ἔτοιμοι καὶ πρὸς αὐτὴν
 125 ἤδη τὴν πάλην ὄντες ἐτύγγανον.

5. Τοῦτον δὲ διακειμένοις τὸν τρόπον καὶ περιπαθῶς ἔχουσι
 πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶνας, ἐπέστη λοιπὸν αὐτοῖς καὶ ὁ
 πρὸς τὴν πά || λην καιρός, ὡς ἄνπερ ἀθλητὰς συγκαλῶν πρὸς τὸ P 217r
 τῆς ἀρετῆς στάδιον. 2 Αὐτίκα γοῦν οἱ ἀήττητοι, καθάπερ ἐμπει-
 130 ροπόλεμοι τὰ ὄπλα τῆς αὐτῶν στρατείας φραξάμενοι καὶ τὸν ἔν-
 δον ἀποτιναξάμενοι φόβον εὐθαρσῶς ἐπὶ τὴν παράταξιν ἴεσαν,
 ὡς ἐπὶ τι θήραμα τὴν ἑαυτῶν ἰσχὺν παραθήγοντες, «ἴωμεν»,
 λέγοντες «ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας, ἴωμεν ἀμεταστρεπτεῖ πρὸς τὸν ὑπὲρ
 Χ(ριστο)ῦ θάνατον, ἵνα καὶ σὺν Χ(ριστ)ῶ ζήσωμεν καὶ συμ-
 135 βασιλεύσωμεν καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ γερωῶν ἅ || πολεύσωμεν, ὅταν T 22v
 σὺν αὐτῶ βασιλεύσωμεν». 3 Οὕτως αὐτοῖς ὁ τῆς προθυμίας ἐξε-
 καύθη πυρσός, οὕτω πρὸ πάλης πρὸς τὴν τῆς πάλης συμβολὴν
 ἑαυτοὺς θωρακίσαντες ὡς ἐπ' αὐτὴν ἤδη χωροῦντες τὴν ἀθλησιν

117. Cf Eph. VI 12.

111 δυσκαταγώνιστον T· μάχη T || 112 ὀπλίτας T· corr. m. s.· ἐπαλίφειν T'
 || 113 προπαρασκευασμένοι T || 113 ἀωράτων T· corr. m. s. || 114 ἀνθωπλίζον-
 ται δυναστείαν T· ἀνθωπλίζοντο P || 115 ὑπερχόμενοι T· corr. m. s. ἄρχωντος
 T· corr. m. s. || 116 ἐπειδὴ T· ἐπεὶ μὴ P || 125 ἐτύγγανων T· corr. m. s.
 || 126 κακείνους T ubi P διακειμένοις || 129 οὖν T || 130 στρατιᾶς T || 131
 εὐθάρσως P || 133 ἀμεταστρεπτή T || 136 οὗτος T· ἐξεκαύθει T· corr. m. s. ||
 138 θωρακίσαντες T.

- μεγαλοφρόνως διέκειντο. 4 Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀσεβὲς ἐκεῖνο καὶ ἄθεον
 140 τοῦ τηνικάδε διώκοντος ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπὸ Ρωμαίους ἀρχὴν
 διηγγέλθη διάταγμα, τὸν ὄπωσοῦν τὸ μέγα περιέποντας ὄνομα
 πάντας πανταχοῦ συλλαμβάνεσθαι καὶ τοῖς τῶν διωκτῶν προσά-
 γεσθαι βήμασιν, εἶτα πειθοῖ πρότερον καὶ θωπεία καὶ λόγοις
 145 ἀπατηλοῖς τῶν προσαγομένων ἕκαστον κολακεύεσθαι καὶ οὐς
 μὲν χρημάτων ἐπαγγελίαις, οὐς δὲ πλούτου πολυτελείᾳ καὶ
 ἀξιομάτων ἀποβουκολεῖν πειροῦσθαι τιμαῖς, ταῦτα γὰρ αὐτοῖς
 ἀθέως πρὸς ἐξαπάτην τῶν ἀπλουσιτέρων εὐρέματα, οὐς δὲ καὶ
 ἀπειλαῖς καταπλήσσειν τοὺς ὅσοι τυχὸν πρὸς τὴν τοιαύτην ἀπο-
 νεύουσι πρόσταξιν, ναὶ μὴν καὶ τῆς ὁποιασοῦν εἰ τύχειεν ἀξίας
 150 ἀνηκέστοις αἰκίαις φειδοῦς ἀπάσης; χωρὶς ἀνετάζεσθαι; 5 σκότους
 δὲ καὶ δίνης νυκτερινῆς περικεχυμένης τῷ σύμπανι ἐπὶ ξυροῦ
 τε χριστιανοῖς τῶν πραγμάτων κειμένων, ὡς ἄλλο μηδὲν ἢ
 ὄνειροπολεῖσθαι τὸν θάνατον, τότε δὴ τότε οἱ νῦν γενναιόφρο-
 νες φωστήρων δίκην ἀναφανέντες, ὥσπερ ἐξ ἄλλου τινὸς στερε-
 155 ὠματος τῆς ἑαυτῶν ἕκαστος ἐστίας προήεσαν, χριστιανούς σφᾶς
 αὐτοὺς ὀνομάζοντες καὶ τὰ στυ || γητὰ τῆς εἰδωλικῆς μανίας ἄγη P 217V
 καταφανῶς διαπτύοντες, «ἄνδρες», λέγοντες, 6 «τίς ὑμῖν ἢ το-
 σαύτη περιχυθεῖσα πλάνη, τί πρὸς τοσοῦτον ἀρθεῖσα τῆς ἀσε-
 βείας ἢ φλόξ τὸ Κρητῶν ἔδαφος ἐπιβόσκειται; Τὸ τῷ σκότει
 160 προσθέμενοι τοῦ φωτὸς ἀποτρέχετε; Τί || τὸν ὄντως ὄντα θ(εὸ)ν T 23r
 ἀγνοοῦντες τοὺς μὴ ὄντας θεοὺς προσκυνεῖτε; Τί τὸν ποιητὴν
 ἀθετοῦντες θεοποιεῖτε τὸ ποίημα; Οὐχ ὄρατε τὸν οὐ(ρα)νὸν καὶ
 τὰ ἐν αὐτῷ κάλλη, γῆν τε καὶ θάλασσαν καὶ τὸν ἀέρα τοῦτον εὐ-
 μηχάνως ἐξεργασμένα; Τίς τὸν ἐναρμόνιον τοῦτον ἐξωργάνωσε
 165 κόσμον; Ποῖος ἀριστοτέχνης οὕτω μεγαλοπρεπῶς αὐτὸν ἐτεκτή-
 νατο; Μὴ οὐς ὑμεῖς προεστήσασθε δαίμονας, ὧν εἰδωλα στή-
 σαντες ὡς θεοῖς προσκυνεῖτε; Μεταμάθετε κἄν ὁψὲ γοῦν ποτε
 τὴν ἀλήθειαν, τοῦ ψεύδους ἀφήμενοι. Θ(εός) ἐστὶν ἀληθῆς ὁ
 πάντα πεποιηκώς, θ(εός) ζῶν τε καὶ ἐνεργῆς καὶ πάντων

139 ἐκεῖνω T· corr. m. s. || 141 X(ριστο)ῦ post μέγα T || 142 διοκτῶν T || 143
 πιθοῖ T· θωπία T: θωπία corr. m. s. || 144 ἕκαστος T || 145 ἐπαγγελίας T || 146
 -τὰ γὰρ αὐ- non legitur in T || 148 ἀπονέμουσι P || 152 χριστιανοῖς T || 153 νῦν
 omit. T || 154 στεραιώματος T· corr. m. s. || 155 ἑαυτοῦ T· προῖεσαν T ||
 156 αὐτοὺς omit. T· εἰδωλικῆς T· ἄγει P || 157 ὑμεῖν T || 159 σκότι T || 160
 ἀποτρέχεται T· ὄντος T || 161 προσκυνεῖται T· corr. m. s.· ποιητὴν T || 162
 θεοποιεῖται T· ὄραται T· corr. m. s. || 164 ἐξεργασάμενον T· ἐξοργάνωσεν T ||
 165 ἀριστοτέχνας P· αὐτὸν omit. T || 166 προεστήσασθαι T· corr. m. s.· ὧν εἰ-
 δωλα T || 167 προσκυνεῖται T· corr. m. s.· μάθεται T || 168 τὸ ψεῦδος T· ἀληθῶς T.

170 προαγωγὲς καὶ τὰ ὅλα συνέχων· 7 τοῦτον ἡμεῖς προσκυνοῦμεν
καὶ ὑμᾶς προσκυνεῖν ἀξιοῦμεν, τὸν διὰ τὴν ἀθειήσασαν ἐν Ἀδὰμ
φύσιν τὴν ἐντολὴν τοῦ ποιήσαντος, τὸν αὐτοῦ μονογενῆ υἱὸν
ἐξαποστειλάντα πρὸς τὴν τοῦ γένους ἀνάκλησιν, ἕν' ὄλην τοῦ
παιίσαντος ἐνδυσάμενος φύσιν, δίχα μόνου τοῦ παιίσαντος,
175 ὄλην ἀνασώσεται, ὃς δι' ὑπερβολὴν φιλαν(θρωπ)ίας τὸν ὑπὲρ
πάντων ἐπονείδιστον ἐκὼν ὑπέμεινε θάνατον, ἵνα πάθει τοῖς
ἑαυτοῦ τὰ ἡμέτερα καταναλώσῃ πάθη καὶ τῷ οἰκείῳ θανάτῳ
νεκρώσῃ τὸν θάνατον».

6. Τοιαῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν βραχεῖ καταφανεῖς γεγονότες, οἱ τῆς
180 εὐσεβείας ἀθληταὶ τῷ παρατυχόντι λαῷ διεξίεσαν. 2 Οἱ δὲ δῆ-
μος ὄντες ἀπειθεῖς καὶ περιπαθέστερον τῇ δεισιδαιμονίᾳ προσ-
κείμενοι, συνέσχον μὲν τὰ ὦτα, κλόνου δὲ καὶ ταράχου πᾶν
ἐπλήρουν, θροῦς τε ἦν ἄσημος περὶ τὸν δῆμον, ὡσάν περὶ πο-
λεμίων ἐπελθόντων τῇ πόλει. Πᾶσιν δ' εἰς ὑπῆρχεν ἁγών, τὸν
185 ἐκείνοις καλῶς οἰκοδομηθέντα πύργον διασαλεῦ || σαι τῆς πί- P 218r
στεως· ἀλλ' οὐχ οἱ τοῦ Χ(ριστο)ῦ ὀπλῖται ἢ τῷ ἐκείνων θράσει
τῆς γνώμης τι καθυφεῖκαν ἢ δειλία τὴν εὐτολμίαν παρήμει-
ψαν. Ἔπαγε. Καὶ οἱ μὲν οὕτως. || 3 Οἱ δὲ καθάπερ σκύλων T 23v
ἄρπαγὴν κατὰ τῶν ἀοιδίμων ὁρμήσαντες κλοιούς τε περιθέντες,
190 καθ' ὅλου τοῦ ἄστεως διεπόμπευον, σοβοῦντες, ἄτιοντες, θορυ-
βοῦντες, χοῦν ἐπιπάτιοντες, λίθοις βάλλοντες — καὶ τί γὰρ τῶν
λυπούντων οὐ πράττοντες, οἷα τοὺς τοιούτους πράττειν εἰκὸς.
4 Φιλοῦσι γὰρ ὁ λαὸς οὗτος, δῆμος ὄντες ἀκάθεκτος τὴν ὁρμὴν,
τοὺς ὁμοίως αὐτοῖς ἐπιλυτιῶντας κατὰ τῶν εὐσεβούντων ὀπλί-
195 ζεσθαι. Οὕτω μὲν οὖν τοῖς ἁγίοις ὁ πρῶτος ἄθλος διήνυστο.
5 Φρουρὰ δὲ τούτους εὐθὺς διεδέχετο καὶ δεσμὰ σιδήρων καθό-
λου τοῦ σώματος, πομπαὶ δὲ καθ' ἡμέραν καὶ πρόοδοι καὶ ἡ
τοῦ κρατοῦντος διάταξις, ὑποπιέζεσθαι τοὺς ἁγίους προστάτιον-
τος, καὶ πᾶσιν ἀπλῶς ἐξεῖναι κατ' αὐτῶν πᾶν εἴ τι καὶ βού-
200 λοῖντο δρᾶν.

7. Ἐπράττειτο δὲ ταῦτα ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας. Τακτῆ δὲ ἡμέρᾳ,

170 παραγωγὲς T || 173 ἀνάκλησιν T· ἦν' T || 176 ὑπέμεινε T || 182 τὸ
πᾶν T || 183 περ T || 184 πᾶσι δὲ T || 186 πολίται T || 186-187 εἰς τὸ ἐκείνων
θρασὺ τῆς γνώμης τι καθυφεῖκαν T || 188 ἐν σκύλων ἄρπαγὴ T || 189 ἀοιδή-
μων T || 190 καθόλου P· διεπόμπευον T· ἄτιοντες T || 191 ἐπιπάτιοντες T· καὶ
omit T || 192 λοιπούντων P· εἰκὸς T || 193 ἀκάθεκτον T || 194 αὐτοὺς T· ὀπλί-
ζεσθαι T || 195 διήνυστο T || 198 τάτιοντος T || 199 ἐξεῖναι omit. T· εἴτις βού-
λοῖτο T || 201 τακτῆς δὲ ἡμέρας Γ.

- καθ' ἣν ἔδει πρόοδον ἔσεσθαι τῶν δεσμίων, ἄρτι τότε προπαρασκευασμένης τῆς τάξεως, ἀρθεῖς ἐπὶ βήματος ὁ τῆς χώρας ἀνθύπατος παραστήναι τοὺς ἁγίους προσέτιται δίκην ὑφέξοντας
- 205 περὶ ὧν ἐγκαλοῦνται. 2 Οἷ, ἐπειδὴν εἰς μέσον ἤχθησαν καὶ πρὸ βήματος τοῦ δικάζοντος ἔστησαν — Πλατίμαιος οὗτος ἦν ὁ τῆς ἀσεβειότητος ἐκπυρώσεως ἑξαρχος — οὐκ εἴτι καὶ δέοι παθεῖν οἱ τοῦ Χ(ριστο)ῦ μάρτυρες ἢ τὸν ἀρχικὸν κατεπλάγησαν ὄγκον ἢ πρὸς τὰς ἀπειλὰς ὑπενόστησαν. 3 Πρὸς οὓς ἐκεῖνος
- 210 ἠπιώτερόν πως ἐπιδείξας τὸ πρόσωπον, «ὄτιον δὴ χάριν» ἔφη «δέον τοῖς τοῦ κρατοῦντος ὑποκύψαι θεσπίσασιν; Αἰδοῖ καὶ φόβῳ τὸ παριστὰν ἐκείνῳ θῦσαι τοῖς παρ' ἡμῖν σεβομένοις θεοῖς. Ἀβούλητον ἔχετε τὴν προαίρεσιν, ἄνδρες εἰς τοσοῦτον ἀρετῆς ἐληλακότες, χρόνῳ τε βεβαιωθέντες ἐν τῇ τοῦ καλοῦ ||
- 215 στάσει θεοῦς τε τιμᾶν || ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πείρα δεδιδαγμένοι. P 218v Ἀλλ' ἐμοὶ γνωμοδοτοῦντι πείθεσθε. Συμβουλευσάμι ἂν ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὑποκύψαι μὲν τῷ βασιλείῳ θεσπίσασιν, θῦσαι δὲ σὺν ἡμῖν καὶ σπεῖσαι θεοῖς, οὓς ἡμεῖς εὐεργέτας ἴσμεν τε καὶ τιμῶμεν, εἴθ' οὕτω τῆς παρ' ἡμῶν παραπολαῦσαι προνοίας, καθ'
- 220 ἣν τὸ πᾶν διεξάγουσι, καὶ τῶν βασιλικῶν ὑποσχέσεων, αἷς φιλοτιμεῖσθαι χαίρουσι τοὺς τιμᾶν τοὺς θεοὺς αἰρουμένους, καὶ τῆς τῶν χριστιανῶν ἀπονεύειν θρησκείας, ἅτε μηδὲν δυναμένης χαρίζεσθαι τοῖς ταύτῃ προσκεκλιμένοις, πλὴν διὰ τὸν θάνατον καὶ τὰς διὰ τῶν τιμωριῶν αἰκίας». 4 «Καὶ τί γὰρ οὐ μέγα
- 225 πρὸς αὐτὸν οἱ μάρτυρες ἔφασαν «χαρίζεσθαι βούλεται τὸ μέγα Χ(ριστο)ῦ καὶ σεβάσμιον ὄνομα; Τί δὲ τῶν παρ' ὑμῖν νομιζομένων πολλὴν ἔχον τὴν ἀπὸ τῆς δόξης ἐπικαρπίαν οὐκ εὐκαταφρόνητον τοῖς Χ(ριστο)ῦ καταφαίνεται δούλοις; οἱ δὲ ἡμεῖς οὔτε φιλοτίμως ὑπισχνουμένοις ἂ πρὸς ὀλίγον ἐπισαίνειν οἶδεν
- 230 τὴν αἰσθησὶν εἶξομεν οὔτε πρὸς ἀπειλοῦσι τὸν νοῦν τῆς ἑαυτῶν ἀνδρείας ὑμῖν ὑποζεύξομεν. Οὐχ οὕτως ἡμεῖς εὐκολοὶ καὶ τρεπτοὶ τὴν διάνοιαν ὡς ἢ τοῖς ὀρωμένοις ἐπιθελχθῆναι χαμερπῶς καὶ ἀθλίως ἢ τὸ μέγα καταπροδοῦναι τῆς ἡμῶν σωτηρίας κεφάλαιον. Τί δὲ τοσοῦτον ἡμῖν ὑπισχνῆ, ὅσον ἀποστερεῖς. Σμικρολογία γὰρ ἄντικρυς πρὸς τὰ παρόντα ρέψαι τὸν νοῦν τῶν
- 235

202 δημίων T· ἄρτι τότε προπαρασκευ- non legitur in T || 203 ἐπὶ τοῦ T || 204 προσέτιται T· ὑφέξοντας T· corr. m. s. || 206 Πλατίμαιος... ἑξαρχος: interpolatio ex margine? || 207 ἐκπυρώσεως T· οὐκ ἦτι καὶ δέοι T: οὐκ εἴτι corr. m. s.: οὐχ εἴτι καὶ δέη P || 209 ὑπενόστησαν T || 210 ἠπιώτερόν T· ἐπιδήξας T || 212 παραστὰν Maas: παριστὰν P, T || 214 χρόνῳτε πολὺ T. Post καλοῦ usque ad καὶ τῶν μὲν ἀγωγίμων 8, 9 periit in T.

240 μελλόντων καταφρονήσαντας, ὧν τὰ μὲν ἐπίκηρον τὴν ἀπόλαυσιν ἔχει, τὰ δὲ διαιωνίζουσιν καὶ οὐποτε λήγουσαν. Εἰ δέ σοι λῆρος τὰ παρ' ἡμῶν καταφαίνεται καὶ πρὸς ὄργην ὁ ζῆλος σοι τέτακται, πειρῶ διδαχθῆναι διὰ τῆς [πεί]ρας τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν».

245 8. Ταῦτα μὲν οὖν οὗτοι. 2 Ὁ δὲ δικαστὴς τούτων ἀκούσας, μεταβαλὼν αὐτίκ' αὐτὸ πρόσωπον καὶ τὴν ὥς ἐπὶ σκηνῆς τέως παραδειχθεῖσαν τοῖς ἁγίοις ὑπαμείψας τοῦ ἡθους κατάστασιν, τὴν ἐντὸς παρεγύμνου δυσμένειαν. Οὐ γὰρ || ἦν ἐς τέλος προ- P 219r
250 σωπείῳ τὸν θῆρα καλύπτεσθαι τῆς εὐηθείας ἐλεγχούσης αὐτοῦ τὸ ἀπότομον. 3 Οἷα δὲ μεμνηνὼς αὐτίκα διαναστάς ἐπ' ὀφθαλμοῖς ἄγεσθαι τῶν ἁγίων πᾶν εἶδος ὀργάνων κολαστηρίων διεκελεύετο καταπλήσσειν ὥσπερ οἰόμενος τοὺς ἤδη καλῶς πε-
255 πυρωμένους τῇ πανοπλίᾳ τῆς ἀρραγοῦς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας καὶ πίστεως, ἐπεὶ μὴ ἄλλως ἢ οὕτως εἰώθησαν τοῖ[ς] σέβουσιν οἱ ἀσεβεῖς ἐπιτίθεσθαι, οὐ δυνηθέντες ἢ οὐ βουληθέντες εἰπεῖν ἀληθέστερον οἱ τριτάλανες τῶν τῆς ψυχῆς ὄμματι καθιδεῖν, μηδαμῶς ἀλῶναι δύνασθαι τοὺς Χ(ριστο)ῦ φραξαμένους τὴν ἀπροσμάχητον δύναμιν, ὅτι μὴδ' αὐτὸς ἀλωτοὺς εἶναι βού-
260 λεται τοὺς ἄπαξ οἰκειωθέντας αὐτῷ καὶ οἰονεῖ πως ἀγαματοφοροῦντας αὐτοῦ τὸν σταυρόν, ἐν ᾧ πάσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις ἐθέλοντῆς καθηλωμένος ἐτρέψατο. 4 Θαυμάσει δ' ἂν τις εἰκότως αὐτῶν τὸ θαρσαλέον καὶ τὸ πρὸς τὰς ἀπειλὰς ἀνανταγώνιστον οἶον αὐτοῖς ἐγεγόνει τὸ φρόνημα πρὸς τὰ τοῦ καταπλήσ-
265 σοντος αὐτοὺς ὄργανα τοῦ δικάζοντος. 5 Προὔκειτο γὰρ ἰδέα πᾶσα στρεβλωτηρίων ἐκ μόνης θεᾶς τοὺς ἐπὶ τὸ στάδιον ἤκον-
270 τας μορμολύτιουσα. 6 Καὶ δείξει γὰρ ταῦτα προῖων ὁ λόγος, ὅση τε τοῖς ἀθληταῖς τοῦ Χ(ριστο)ῦ κατ' αὐτὸν ἐγεγόνει τῶν βασάνων τὴν πεῖραν ἢ καρτερίαν καὶ τὸ πρὸς τὰς πύσεις εὐσταθές τε καὶ πάγιον. Ἦν οὖν ἰδεῖν ἐπ' ὄψεσι κείμενα τὰ φοβερὰ τῆς ἀμάχου κακίας θεάματα καὶ προβλήματα, οἷς αὐτοὺς ὁ τῆς ποιηρίας ἀρχηγὸς ἐκπολεμώσας διάβολος κατὰ τῶν ἁγίων ἐξώ-
270 πλισεν. 7 Τὰ δὲ ἦν ξυστήρες τε καὶ ἀκμαὶ σιδήρων καὶ μάχαιραι καὶ σοῦβλαι καὶ ὀβελίσκοι καὶ τήγανα, ἀρθρέμβολά τε καὶ καταπέλται, τροχοὶ τε καὶ τροχαντήρες καὶ ἄντυγες καὶ ἰκρία καὶ βόθροι καὶ ῥόπαλα, || κλῖναι τε σιδηραῖ καὶ κρηπίδες ἥλοις P 219v
πεπερονημέναι καὶ πῦρ ἀσφάλτω καὶ πίσση καὶ θείω καὶ σιπ-

259 ταῦτα P: corr. τὰ τοῦ || 265 ἴν οὖν P || 269 τίγανα, ἀθρέμβολα P || 272 πεπαρωνημέναι P : πεπαρμέναι Maas.

- πύω τρεφόμενον. Ἐὼ λέγειν τὰ τῶν θηρῶν ἀγριώτατα φόβη-
 275 τρα, λεόντων ὁμοῦ ἄρκων τε καὶ παρδάλεον, ὧν οὐδὲν ἠπο-
 ρεῖτο τοῖς παλαμναίοις εἰς βορὰν τὰ τῶν ἀθλητῶν παραδιδούσι
 σώματα καὶ ἀπλῶς ὅσα καταπλήσσειν οἶδε τὸν ἐκτὸς ἄνθρωπον,
 ὧν οὐδὲν ἐφόβησεν ἢ ἐξέλυσε τοὺς γεννάδας ἐκείνους καὶ μεγα-
 λόφρονας καὶ ὄντως ἀριστεῖς τοῦ διὰ τὸν Χ(ριστὸ)ν ἀγωνίσμα-
 280 νημα καὶ πάντη ἀκατάπληκτον ἔχον, οὗ δὴ χάριν οἶα τὰ τῶν
 παίδων ὡσανεὶ μορμολύκια καὶ, ὃ φησὶν ὁ θεῖος Δα(υῖ)δ,
 «βέλη νηπίων» ἠγοῦντο τὰ τῶν ἀλιτηρίων φόβητρα καὶ
 ἀραχνίων νημάτων ἀδρανέστερα καὶ σαθρότερα. Καὶ τί γὰρ ἦ
 οὐχ οὕτω ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἠγεῖσθαι διανοοῦντο νεανικῶς
 285 οἱ γενναῖοι καὶ μεγαλόφρονες, οὐ καταπλαγέντες τῶν προκειμέ-
 νων οὐδὲν, οὐ τῇ ἀπειλῇ τῶν κολαζόντων εἴξαντες; 9 Οὐχ εἴτι
 καὶ βλοσυρὸν αὐτοῖς διεβλέποντο καὶ τοῖς τραχυτέροις τῶν τι-
 μωρητικῶν ὀργάνων ἐχρῶντο πρὸς τὸ κἂν μειρίως αὐτῶν ὑπο-
 σαλεῦσαι τὸ τῆς γνώμης στερέμνιον, ἀλλ' ὡς ἂν περ ἄθραστοι
 290 καὶ ἀρραγέστατοι πρόβολοι τὰ τῶν βασάνων διεκρούσαντο κύ-
 ματα, πρὸς ἓν τοῦτο διὰ σπουδῆς ἔχοντες, τὰς ψυχὰς ἔσω λι-
 μένων τῆς ἀνωτάτω δόξης ὡς ναῦς διασώσασθαι || καὶ τῶν μὲν T 24r
 ἀγωγίμων ἀποβαλέσθαι μηδέν, πρὸς δὲ τὸν ὄρμον τοῦ θείου
 θελήματος τὴν εἰρεσίαν τοῦ δρόμου στήσαντες αἰωνίως διανα-
 295 παύεσθαι. 10 Ποῦ γὰρ ἦ πρὸς ἐκείνην ἀπέβλεπον τὴν μισθαπο-
 ποδοσίαν οἱ γενναιόφρονες; 11 Ἦδεισαν γὰρ ταῖς Παύλου κα-
 λῶς διδαχθέντες φωναῖς || «οὐκ ἄξια» λέγοντος «εἶναι τὰ P 220r
 παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν
 δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι εἰς ἡμᾶς». 12 Καὶ τοῦτο ἦν
 300 αὐτοῖς τὸ ἀγώνισμα, πρὸς τὸ βραβεῖον φθάσαι τῆς ἄνω κλήσεως,
 ὅπερ οἶδεν μόνη χαρίζεσθαι ἢ περὶ τὰ δεινὰ καρτερία καὶ ἢ
 τῶν ρεόντων κἂν τερπνὰ ἦ καὶ τὴν αἰσθησὶν ἐπιθέλγοντα κατα-
 φρόνησις. 13 Ὡς δὲ τῶν κολαστηρίων ὀργάνων ἕκαστον κατὰ
 τὸ προσταχθὲν προετέθη, «τί φατέ;», πρὸς αὐτοὺς ὁ πικρὸς
 305 ἐκεῖνος ἔφησε τύραννος, «τίς ὑμῶν ἢ τοσαύτη τοῦ θράσους ὄρ-

282 Liber Psalm. LXIII, 7: βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν.

297 Cf. Rom. VIII 18.

279 ρωμαλαιον P || 282 αλιτηρίων P || 292 καὶ τῶν μὲν incipit T post v.
 214 || 294 συστίσαντες T || 296 εἶδησαν P: ἤδεισαν T || 301 πρὸς τὰ δ. T || 302
 εἶη T || 304 προετέθει T· πικρὸς T || 305 τοσαύτη omit. T.

- μή; πῶς οὕτως ὑμῖν ἢ τόλμα τὸ γαῦρον τῆς παρρησίας ὡς τὸ
 τυχὸν σχεδιάσασα βασιλικῶν καταφρονεῖν ὑμᾶς θεσπισμάτων
 παρέπεισεν, μήτε πρὸς τὴν αὐτόθεν τοῖς πειθαρχεῖν αἰρουμένοις
 310 φιλοτιμίαν τὴν διάνοιαν ῥέψαντες, μηδὲ τὴν ἄλλως τοῖς ἀπει-
 14 ἄλλ' εἶγε τῆς προκειμένης ὑμῖν ἀπαραιτήτου δίκης ἐκφυ-
 γεῖν βούλεσθε καὶ τὴν ἐκ τοῦ δικαστηρίου ποινὴν ἀποτροφέα-
 σθαι, ἄσμενοι διατειθέντες, τοῖς ἱεροῖς τῶν θεῶν βωμοῖς σὺν
 ἡμῖν ἐπισιάντες θύσατε καὶ τὴν αὐτῶν ἐξιλεώσασθε προμηθε-
 315 σιότητα εὐσέβειαν». 15 «Ἄλλ' οὐ θεοὶ» πρὸς αὐτὸν ἔφασαν οἱ
 γεννάδαι «τὰ παρ' ὑμῶν σεβαζόμενα ξόανα. Ἡ γὰρ ἂν καὶ τῶν
 προσαγομένων αὐτοῖς θυσιῶν ἐπρησθάνοντο. Καὶ πῶς δ' ἂν αἰ-
 σθόιντο, χθῆς μὲν ὕλη σαθρὰ καὶ πυρὸς ὄντες ὑπέκκανμα, || κἄν T 24v
 σχῆμα σώζωσιν ἀνδριάντος κατὰ τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, νῦν δὲ
 320 ψευδώνυμοι θεοὶ παρ' ὑμῶν κηρυττόμενοι; οἷς δε μὴ πρόσσεστιν
 μηδὲ κτηνῶν αἰσθησις, ἄψυχοι γάρ, ποῖον ἂν καὶ προσαχθείη
 σέβας; 16 Τοῖς μὲν γὰρ ζωτικὴ τις ἔμφυτος ἐνέσπαρται δύνα-
 ραμῖς, καὶ μὴν καὶ πνοὴ καὶ σώματος || κίνησις καὶ τῶν ὀργα- P 220v
 ρικῶν αἰσθητηρίων ἕκαστον, τοῖς δὲ οὐδεμία τὸ παράπαν ἔμφυ-
 325 τος ἐνυπάρχει κίνη[σις]. Πῶς γὰρ ἂν καὶ κινῶντο, τοῦ κινουῦ-
 τος οὐκ ὄντος; 17 Πᾶν γὰρ κινούμενον ὑπὸ τοῦ πάντως κι-
 νεῖται, οἷς δὲ φυσικὴ μὴ πρόσσεστιν κίνησις, οὐδὲ αἰσθησις δη-
 λονότι καὶ φυτὰ μὲν τῆς φυτικῆς αὐξήσεως οὐκ ἐστέρηνται,
 μετέχει δὲ ῥοῆς τε καὶ ἀπορροῆς τούτων ἕκαστον. 18 Ἐκφύει
 330 γὰρ καὶ βλαστάνει καὶ κατὰ καιρὸν αὖξει καὶ καρπὸν ὄριμον
 φέρει τροφίμῳ τε καὶ ἡδιστῳ καὶ τερπνὸν οὐχ ἥτιον τῇ ὄρασει
 τὴν ὄσφρησιν, τοῖς δὲ οὐδὲ ἀκοὴ ἢ φωνῆς τινος τῶν ἐντόμων
 ἐμπέφυκε δύναμις· καὶ μάλα εἰκότως. Παρ' οἷς γὰρ τιμὴ τε
 καὶ ὕβρις τὸ ἴσον ἔχει, τάχα ἂν καὶ τοῦ ἡδοντος καὶ τοῦ λυ-
 335 ποῦντος ἔσται τὸ μέσον οὐδέν, οὐ πυρὸς χωνεύοντος εἰ τύχοι
 χαλκὸν εἶναι τὸ ὑποκείμενον, οὐ σιδήρου κολάπτοντος εἰ λίθος

308 ἄρουμένοις T || 310 ὀργήλως T || 311 ἤγε T || 312 βούλεσθαι P, T || 314
 ἐξιλεώσασθαι T· προμηθεσιέραν T || 315 οἱ θεοὶ T || 316 ἦ T || 317 αὐτῶν T·
 ἐπαισθάνοντο T· Καὶ πῶς δ' ἂν αἰσθόιντο· omit. T || 318 ὕλη σαθρὰ non legi-
 tur in T· ὑπ' ἔγκανμα T || 318-319 κἄν σχῆμα σώζωσιν non legitur in T || 319
 ἐπιφάνειαν T || 320 ψευδονύμων θεῶν. . . . κηρυττομένων T· πρόσσεστι T || 321 ἂν
 omit. P || 322 γὰρ omit. T || 323 σώμάτων T· καὶ τῶν usque κίνησις omit.
 T || 325 κινῶντο T || 326 τοῦ P, T || 327 πρόσσεστι T || 328 φυσικῆς T || 329 ῥοῆς
 T· cor. m. s. || 331 τροφίμῳ T || 332 ἀκοὴ φωνῆ τινός T || 333 μάλα εἰκό-
 τως usque ἔχει non legitur in T || 335 μιστὸν T· χωνεύοντος T.

καὶ ξύλον τὸ κολαπτόμενον ἢ τὸ τεχνιτευόμενον. 19 Πῶς οὖν αὐτοὶ φατὲ θυσίαν τούτοις προσάξομεν τοῖς μηδ' ὀτιοῦν τῶν προσ-
αγομένων ὄρα̃ν δυναμένοις ; Μῆτι γὰρ καὶ προσδέξασθαι».

- 340 9. Πρὸς ταῦτα θυμωθέντα τὸν τύραννον καὶ τι βλοσυρὸν καὶ
τιτανῶδες τοῖς ἁγίοις προσβλέψαντα ἐπιτραχῆσαι μετὰ τῆς
ὄψεως τὴν φωνήν, εἶτα διωλύγιον ἀνακράξαντα, γυμνήτας ἐπε-
κέλευσε παρασιῆσαι τοὺς μάρτυρας. 2 Ὡς δὲ τῷ τάχει τοῦ
345 κωλύσον οὐδὲν — αὐτίκα μὲν οἱ στεροοὶ πρὸ τοῦ βήματος ἔστι-
σαν, τὸ πῆλινον μετὰ τοῦ περικειμένου προβλήματος || ὑπεκδυ- T 25r
σάμενοι φρόνημα. 3 Οὐ γὰρ ἄλλως ἢ οὕτως ἔδει τοὺς πρὸς ἁγῶ-
νας σφᾶς αὐτοὺς ἐτοιμάσαντας πρὸς τὴν τοσαύτην ὄφρυν τοῦ
τηνικαῦτα διώκοντος τὴν ἑαυτῶν ἀντεπεξάγειν ἐπείγεσθαι δύνα-
350 μιν. 4 Ἐπεὶ δὲ καὶ θυσιῶν καὶ σπονδῶν καὶ τῶν ἐπιβομίων
αἱμάτων θίγειν τε καὶ μετέχειν αὐτοὺς || κατηνάγκαζον, εὐπειῶς P 221r
μάλα καὶ προσηκόντως ὑπὸ τῶν ἱεροφόρων ἐκείνων ἀνδρῶν
ἐλεγχόμενος διεπτύετο «οὐ», φασὶ πρὸς αὐτόν, «εἰπόντων πείσαις
ἡμᾶς τοῖς σοῖς εἶξαι θεσμοῖς, ὅτι μὴ θεοί, λίθοι δὲ καὶ χαλ-
355 κὸς καὶ ξύλα τυγχάνουσιν ὄντα τὰ παρ' ὑμῶν σεβαζόμενα ξόα-
να· 5 τοῖς γὰρ αὐτοῖς ἐλέγχους αὐθις χρῆσόμεθα — ἢ οὐχὶ βα-
ναύσων ἔργα ταῦτα καὶ ξυλουργῶν καὶ λιθοξόων καὶ τέχνης
ἀνθρωπίνης εὐρήματα, οἷς τοὺς ἑαυτῶν θεοὺς τε καὶ δαίμονας
ἀφομοίωσαν οἱ ἀλόγως αὐτὰ τεκτινάμενοι καὶ οἱ ἐπ' αὐτοῖς
360 τὴν πεποίθησιν θέμενοι». 6 Τούτοις τὸν διώκτην ἐπιμανέντα
σφοδρότερον τὴν θηριωδίαν ὄσσην· εἶχεν κατὰ ψυχὴν αὐτίκα πα-
ραγυμνῶσαι καὶ τοὺς ἁγίους ἐντόνω· προστάξαι τοῖς δημίοις
αἰκίζεσθαι καὶ ὄν μὲν ἰκρίῳ προσδεθέντα τοῖς ὄνυξιν καταξέε-
σθαι, ὄν δὲ τοῖς ἱμᾶσιν ἀφειδῶς ἐπὶ νότου μαστίζεσθαι, πρὸς
365 ὑπεστρωμένου καὶ τὰ σπλάχνα κάτωθεν ὑποφλέγοντος, ἄλλον τε
ἄλλως τιμωρεῖσθαι ταῖς στρέβλαις προσέταπεν. 7 Ποικίλην γὰρ
αὐτοῖς ἐπινοεῖν ὑπετίθειο τῶν ὀργάνων τὰ εἶδη τὴν κατὰ τῶν
ἁγίων ἀπώλειαν καὶ ὡς ἀπλῶς τὸν θυμὸν ἐξῆπιεν αὐτοῖς ἢ

338 φατὲ αὐτοὶ T || 339 προσφθέξασθαι P || 349 διολύγιον T || 344 προέφθα-
σεν T || 345 κολύσον T· ἔστισαν T || 348 σφᾶς ἑαυτοὺς T || 349 τηνικαῦτα δνό-
κοντος T· ὑπήγεσθαι T || 350 ἐπιβομίων T || 351 κατηναγκαζων T· corr. m. s.
εὐπειῶς P : εὐπειῶς T || 352 προσηκόντος T· ἱεροφόρων T· corr. m. s. || 353
ἐλεγχόμενος διεπτύετο T : ἐλεγχόμενοι διεπτύοντο P· φησι P, T || 354 θεοί T :
θ(εὸς) P || 356 αὐθις T || 358 τοὺς ἐνταῦθα T || 359 ταῦτα T || 360 διόκτην T ||
361 σφοδρότερον T· corr. m. s.· εἶχε T || 363 ὄν T· ὄνυξι T || 364 ἀφειδῶς T·
νότου T || 365 ὑπεστρωμένου T· κάτωθεν T· ἄλλους T || 368 ἀπώλειαν T· ὡς ἄν T.

- 370 ἀσέβεια τῆς κατὰ τῶν ἁγίων ὁμότητος 8 Ἦν οὖν κατ' ἐκεί-
νην ἰδεῖν τὴν ἡμέραν σκοτομήνη τε καὶ συγχύσει κατεχομένην τὴν
χώραν, τὸν ἄερα τε γεγονότα δυσνέφελον συσκοτάσαι || τῇ πόλει, T 25V
δέκα τότε κατὰ ταυτὸν ἐπισήμων ἀνδρῶν ὑπὸ δίκην ἀχθέντων,
ᾧν ἢ τε πίστις ἐπίζηλος καὶ τὸ τέλος ἐπίδοξον. 9 Ἀλλ' οὐχ οἱ
375 τοῦ Χ(ριστο)ῦ στεροῦτατοι μάρτυρες ἢ τοῖς δεινοῖς ἐναθλοῦντες
καθυφεῖκαν τῆς προθυμίας ἢ πρὸς τὰς ἔτι προσδοκώμενας αἰ-
κίας χαλώτερον εἶχον τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὡς ἂν περ ἀδάμαντες
ἔμψυχοι τῇ ἀμάχῳ τῆς θείας ἐστομωμένοι δυνάμεως τὰς μὲν
ἤδη προλαβούσας οὐδενὸς ἠγοῦντο, πρὸς δὲ τὰς μελλούσας
380 ἠπείγοντο οἶονεῖ || δῶρα παρὰ βασιλέως ἐλπίζοντες, καὶ τί μὲν P 221V
οὐ λέγοντες, τί δὲ μὴ φέροντες, ὅσα τοῖς ἀθληταῖς καὶ λέγειν
καὶ πάσχειν εἰκός, τοῦ μὲν «ψυχρὸν μοι τὸ πῦρ» λέγοντος, διὰ
τὴν πρὸς ἐκεῖνο τὸ πῦρ ἀλλοτριώσιν, τοῦ δὲ «γλυκεῖς οἱ ἥλοι»
φάσκοντος «καὶ τὸ σῶμα τιτρώσκουσιν ἄλλου». 10 «Τί γὰρ εἰ
385 καὶ θηρίων γενοίμην τροφή καὶ τάφος μοι ἢ ἐκείνων γένηται
γαστήρ; Οὐ μετ' οὐ πολὺ κἂν μὴ νῦν εἰς γῆν χώματος κατα-
κείσομαι καὶ τάφῳ διαφθαρήσομαι, σητῶν γενόμενος παρανά-
λωμα;» 11 Καὶ τοῦ μὲν τοῦτο, τοῦ δὲ ἐκεῖνο καὶ ἄλλου ἄλλο
προφέροντος καὶ οἶον ἐπισπωμένου πρὸς ἑαυτὸν τὰ δεινότετα,
οὐκ ἦν ὅπερ αὐτοῖς πρὸς τὴν ὑπομονὴν ὑπελείπειο παρηγορίας
390 φάρμακον, ὡς ἐκπλαγέντα τὸν τύραννον θαυμάσαι μὲν τὴν το-
σαύτην τῶν ἀθλητῶν καρτερίαν, λῆξαι δὲ τοῦ θυμοῦ, ἀπορηῆσαι
τε ὅ,τι καὶ πράξοι, ἐπεὶ μηδὲν τῶν ἐπισπώντων αὐτοῦ τὴν ἀνο-
σιουργίαν παρέδραμεν πρὸς τὸκ ακῶσαι τοὺς μάρτυρας. 12 καὶ
τὸν ἡμέρας διασκεψάμενον τὸν διὰ τοῦ ξίφους αὐτοῖς ἀποφήνα-
395 σθαι θάνατον, μὴ ὅτι τῶν προσαχθέντων αὐτοῖς κολαστηρίων
οὐδὲν ὑπελείπειο τυχὸν ὃ μὴ προσ || ἤνεκτο, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἄχρισ T 26V
ἐπαφῆς τοὺς ἁγίους ἠγίασε τὰ παρ' αὐτοῦ στρεβλωτήρια. 13 Δι'
ὃ καὶ μᾶλλον ἀπειροῖται οὐδὲν οὐκ ἔχων ἔτι ὃ προσεπινοήσῃ πρὸς
τιμωρίαν τῶν ἀητιήτων καινότερον. 14 Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸ σκάμ-

369 ὁμότητος T || 371 τὸν ἄερα τε γεγονότα non legitur in T || 372 δέκα τότε non legitur in T· κατ' αὐτῶν T || 373 μήτε T || 374 στεροῦτατοι T || 375 καθυφεῖκαν T || 376 χαλαρώτερον T || 378 οὐδενὸς usque μελλούσας omit. P· προλαβούσασαν T· μενούσας T || 379 ἐπήγονται T· -ονεῖ non legitur in T· καὶ τί μὲν οὐκ ἐλέγοντες omit. T || 380 οὐ φ. T || 382 ἐκεῖνω T· corr. m. s.· τῆς δὲ T || 383 φάσκοντας κἂν T· τιτρώσκουσιν P : τιτρώσκουσιν T || 384 -φή καὶ usque γένηται non legitur in T || 385 μετὰ πολὺ T· καταβήσωμαι P : κατακήσομαι T || 386 διαφθαρήσομαι T || 388 προσφέροντος T· αὐτὸν T || 389 αὐτοῖς ὅπερ T· ὑπελείπειο T || 392 -σπώντων P : λυπώντων T || 396 ὑπελείπειο T· πρὸς ἤνεκτο T· ἄλλο τι μηδ' T || 397 ζημιῶσαι T· στρεβλωτήρια T || 398 ἀπειροῖται T || 399 ἀητιήτων T.

- 400 μα γέγονασι καὶ τέλος τοῦ μαρτυρίου τὸν διὰ τοῦ ξίφους ἀνα-
πλεκόμενον αὐτοῖς ἐξεδέχοντο στέφανον, οὐκ ἔστιν οὐδὲν δὲ τὴν
τότε προσγενομένην τοῖς ἀθληταῖς θυμηδίαν τῷ λόγῳ διερμη-
νεύσειεν. Καὶ γὰρ ὡς ἐπὶ μεγάλας ἀμοιβὰς συγκαλούμενοι ἄλ-
λος ἄλλον προφθάνοντες τῷ ξίφει τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ὑπεβί-
405 βαζον, τὴν ἐφύμνιον ἐκείνην καὶ μακαρίαν ᾠδὴν ὁμοφῶ || νως P 222r
ἀνακρουόμενοι: 15 «Γενέσθω δὴ, Κ(ύρι)ε, ἡ θυσία ἡμῶν εὐ-
πρόσδεκτος ἐνώπιόν σου σήμερον καὶ προσδεχθείημεν ὡς ἐν
ᾠλοκαντώμασιν κριῶν καὶ ταύρων καὶ ὡς ἐν μυριάσιν ἀρνῶν
ᾠόνων». 16 Ὁσφράνθητι ὁσμὴν εὐωδίας ταύτης ἡμῶν τῆς θυ-
410 σίας καὶ ἀνενεχθείησαν δεκταὶ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου αἱ ψυ-
χαὶ ἡμῶν, αἷς ἐναθλήσαντες ἱερεῖά σοι τὰ ἡμέτερα προσενηνόχα-
μεν σώματα. 17 Γενέσθω δέ, Κ(ύρι)ε, τὸ αἷμα τῶν δούλων σου
τῆς ἡμετέρας πατρίδος καθάρσιον καὶ λύτρον τῶν πιστευόντων
εἰς σὲ τῆς δεκάδος ἡμῶν ἢ σφαγῆ. Τῇ χύσει τῶν ἡμετέρων αἵ-
415 μάτων, ἢ ρύσις στήτιω τοῦ Χριστιανῶν αἷματος καὶ βαρβάρων
ἐκλυέσθωσαν χεῖρες, μὴ προσπαύουσαι ξίφει τοῦ σφάξαι τοὺς
εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, ἀλλ' ἢ ρομφαία αὐτῶν εἰσεέλθοι εἰς
ἡ καρδίαν αὐτῶν καὶ τὰ τόξα αὐτῶν συντριβείη.
18 Εὐχαριστοῦμεν σοι, Κ(ύρι)ε, ὅτι ἠξίωσας ἡμᾶς τῆς ὥρας
420 ταύτης. Ὁὕτως γενέσθω ἡ θυσία ἡμῶν ἐνώπιόν σου σήμερον,
ᾠτι οὐκ ἔστιν αἰσχύνῃ τοῖς πεπορθῶσιν ἐπὶ σέ». Ἐπεπόθησαν
γὰρ αἱ ψυχαὶ ἡμῶν τὸ σωτήριόν σου, Κ(ύρι)ε. || 19 Ἐγνώ- T 26v
ῖσας γὰρ ἡμῖν ὁδοὺς ζωῆς καὶ ἐκράτησας τῆς χειρὸς
τῆς δεξιᾶς ἡμᾶς καὶ τὸν ὑπὲρ σοῦ θάνατον ὡς σωτηρίου
425 ποτήριον οὐχ ὡς θάνατον λογιζόμεθα». 20 Ταῦτα καὶ τὰ τού-
τοις προσόμοια τῶν μαρτύρων ἕκαστος προσευξάμε(νος) τῇ σφα-
γῇ τὸν αὐχένα προθύμως ὑπέθηκαν δι' ὃ καὶ τίμιος αὐτῶν
ὁ θάνατος γέγονεν ἐναντίον κ(υρι)ο(υ), κατὰ τὸν ὑμνογρά-
φον Δ(αυ)ιδ καὶ τοῦτο τέλος αὐτοῖς τῆς ἀθλήσεως, τὸ μετὰ
430 τοῦ Χ(ριστο)ῦ τετάχθαι καὶ τῆς ἀγγελικῆς ὁμηγύρεως, ἔτι δέ

417 Lib. Psalm. XXXVI, 15.

423 Lib. Psalm. LXXII, 23: ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου.

424 Lib. Psalm. CXV, 13: ποτήριον σωτηρίου λήψομαι.

401 θάνατον T· in mrg στέφανον || 402 προσγενομένην T || 404 ἐπεβίβαζον
T || 406 δὴ T· Κύριε omit. T || 408 ὀλοκαντώμασι T || 411 ὡς Tubi in P: αἷς
|| 414 σφαγῆ P || 415 στήτιω T || 417 εἰσελθοίη T || 421 ὡς οὐκ T· σοι T || 422
γὰρ omit. T || 422 - 3 Ἐγνώρισας γὰρ ἡμῖν ὁδοὺς omit. T || 424 ἡμῶν T || 427
διότι T || 429 μετὰ Χ(ριστο)ῦ T.

καὶ τῆς τῶν ἁγίων ἀπάντων συσκησίας καὶ συναυλίας, ἐνθα Πέτρον καὶ Παύλον καὶ τῶν ὅσοι τούτοις παρήλασαν τὸ πολίτευμα, οὕτω τοῦ δρόμου λήξαντος || πρὸς τὸ ἀληθῶς ἐρασιὸν P 222v
 ἀνεπαύσαντο, μισθὸν ἐκεῖνον ἀπεκδεχόμενοι, καθ' ὃν οἱ τῆς
 435 δικαιοσύνης ἀναπλέκονται στέφανοι, οὓς ἀποδώσει αὐτοῖς κ(ύ-
 ριο)ς ὁ δίκαιος κριτής, αὐτοῖς τε καὶ πᾶσι τοῖς ἡγαπηκόσι τὴν
 αὐτοῦ ἐπιφάνειαν.

10. Οὗτοι λιμένες τοῦ Κρητῶν ἐδάφους πεφύκασιν ἔμ-
 ψυχοι. 2 Οὗτοι τῆς ἡμετέρας πατρίδος πύργοι θεοπαγεῖς
 440 καθεστήκασιν, φύλακες ἀσφαλεῖς, τῶν προσιόντων ὑπέρομα-
 χοι, τῶν εὐχομένων ὑπήκοοι, τῶν δεομένων ἐπίκουροι, φυ-
 γαδευταὶ τῶν παθῶν, τῶν νοσερῶν ἀλεξίκακοι, τῶν ἀνιωμέ-
 ρων παρήγοροι, τῶν πλανωμένων ὁδηγοί, τῶν ἐπιστρεφόντων
 χειραγωγοί, διορθωταὶ τῶν ἁμαρτανόντων, τῶν κατορθούντων
 445 ὑπασπισταί, πολεμίων ἀντίπαλοι, βαρβάρων πολέμιοι, πιστῶν
 ἀσφάλεια, πόλεων δόξα, λαῶν εὐφροσύνη. 3 Ἐγκωμιαζομένων
 γὰρ δικαίων εὐφρανθήσονται λαοί. 4 Τούτων τοὺς ἀγῶνας ἐθαύ-
 μασαν ὅσοι τοῦ κατὰ Δέκιον διωγμοῦ γεγόνασιν ἔξαρχοι, τὴν
 καρτερίαν ἐξ ἀκοῆς διδαχθέντες ἢ ἀγασθέντες εἰπεῖν οἰκειότερον
 450 ἦν ταῖς βασάνοις ἐναθλοῦντες οἱ ἅγιοι στερεμνίως ἄντε πε || δει- T 27r
 ξαντο. 5 Τούτων τὰ ἱερὰ καὶ σεβάσματα λείψανα καθάπερ πλοῦ-
 τον πατρῶον ἢ Κρητῶν ἐκκληρώσατο νῆσος, θησαυροὺς ὄντως
 ἀσύλους ἐαυτῇ προσπορίσασα τὰς αὐτόθεν ὑπερβλυζούσας ὁση-
 μέραι κατὰ πάσης τῶν παθῶν ἀχθηδόνας λάσεις· αἱ διὰ παντός
 455 ὑπὸ πάντων ἀντιλούμεναι ἀνεξάντητοι εἰς αἰεὶ διαμένουσιν, τὴν
 χάριν τῶν λάσεων ἔχουσαι. 6 Τούτων τῷ μεγέθει τῆς εὐκκληρίας
 ἢ καθ' ἡμᾶς εἰκότως μητρόπολις φιλοτιμουμένη σεμνύνεται·
 τούτοις ἐναβρύνεται πλέον ἢ τοῖς ἐν ἀγοραῖς ἀναθήμασιν οἱ χα-
 μαίζηλοι. 7 Τούτοις γάννται καὶ τὸ γαῦρον ἐξ αὐτῆς ἐπιδείκνυ-
 460 ται τῆς περὶ τὸ κτῆμα μεγαλειότητος || καὶ χαρᾷ χαίρει τοιαύτην P 223r

431 πάντων συσκησίας T || 432 τ(ῶν) P: τῶν T· παρήλασαν T || 433 τὸν ἀληθῶς ἐρασιὸν T || 437 ἐπιφάνειαν T || 438 Οὗτοι λιμένες τοῦ Κρητῶν non legitur in T· πεφήκασιν T || 440 προσιόντων T || 441 ἐπήκουροι T || 442 παθῶν sine τῶν T· νοσερῶν sine τῶν T· ἀλεξίκακοι P· ἀνιωμένων T || 443 παρήγοροι T· corr. m. s.· πλανωμένων T || 449 ἢ ἀγασθέντες omit. T || 450 ἦν P, T· οἱ ἅγιοι omit. T· ὑπεδίξαντο T || 451 πατρῶον κληρον T || 452 ἐκκληρώσατο νῆσος· θησαυρὸν ὄντως ἀσύλους ἐαυτῆς T || 453 ὑπερβλυζούσας T || 454 λάσης T· omit. P || 455 ἐξανάντητοι T || 458 τούτοις ἐναβρύνεται omit. P· ἀγοραῖς T· corr. m. s.· χαμέζηζηλοι P, T || 459 γάννται P· ἐπιδείκνυται T || 460 χαρὰν sine καὶ T.

- καὶ τοσαύτην παρὰ θ(εο)ῦ κληροσαμένην τὴν περιφάνειαν, δι' ἧς οὐ μόνον παρὰ τὰς πολλὰς ἔχει μητροπόλεις τὸ διαβόητον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρραγεσιάτην ἐς ἅπαν καὶ ἀπροσμάχητον ἐξ ἁπάντων ὁμοῦ τῶν ἐπιόντων αὐτῇ θύρωθεν ἐπιφορῶν φρουρὰν καὶ
- 465 ἀσφάλειαν. 8 Τούτοις τὰ Κρητῶν συνεπαγάζεται θρέμματα. Τούτοις καὶ ἡμεῖς πανηγυρίζομεν σήμερον, μᾶλλον δὲ τὴν αὐτῶν ἑορτάζομεν ἀθλήσιν καὶ ἀθλητικοῖς ἀλλήλοις ὑπαμείβοντες ἄσμοσιν χορεύσομεν πάτρια. 9 Τούτοις ζηλώσομεν· τούτοις τὸν ἑαυτῶν ἀναθώμεθα βίον· τούτοις ἐπαινεσώμεθα· εἰπω-
- 470 μεν τοῖς ἀθληταῖς τοῦ Χ(ριστο)ῦ, εἰπομεν: «Ὑμεῖς ἐστέ τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὑμεῖς οἱ ἄλλες τῆς γῆς· ὑμεῖς οἱ ἄρονες τῆς ἀνωτάτης μάνδρας· ὑμεῖς οἱ λύχνοι, τοῦ πρώτου φωτὸς ἀπαντάσματα, τῶν πατρίων προασπισταί, τῆς ἐνεγκαμένης μεριμνηταί. 10 Ἄν εὐεκτιῶμεν, δι' ὑμῶν τοῦτο λαβόντες ἔχομεν. Ἄν εὐθυμῶμεν, τῶν ὑμετέρων εὐχῶν ἐπικαρπία καὶ τοῦτο. 11 Ἄν περ
- 475 τι τῶν ἀδοκῆτων ἡμῖν || ἐπέλθῃ, ταῖς ὑμετέροις ἐπικουρίαις τὰς ἐντεῦθεν ῥᾶστα διακρουόμεθα βλάβας. 12 Καὶ τί γὰρ οὐ παρ' ὑμῶν λαβόντες ἔχομεν τῶν κρειτόνων, τί δὲ τῶν λυπηρῶν ἡμῖν ἐπελθὸν οὐχὶ τῇ δι' ὑμῶν ἀρωγῇ καταφανῶς ἐξελαύνεται; 13 Καὶ γὰρ εἰς τοῦτο δόξης ἤγαγε τὸ μέγα τῆς ἡμετέρας ἀθλήσεως αὐχμημα, τὴν ἐνεγκαμένην ὑμᾶς καὶ θρεψαμένην ὡς ἐντεῦθεν ἐξάκουστον αὐτὴν καὶ διαβόητον ἐπὶ πᾶσαν γενέσθαι τὴν γῆν. 14 Καὶ τί γε δεῖ σμικρολογεῖσθαι περὶ τὰ μέτρια; Δι' ἡμῶν βασιλεῖς ἐγείρουσι τρόπαια, δι' ὑμῶν στρατηγοὶ καὶ στρα
- 485 τιάρχαι ρωμαλεώτερον ἀνδρειούμενοι τοῖς ἀντιπάλοις γενναίως ἀντεπεξάγονται καὶ σκῦλα καὶ λάφυρα τῷ βασι || λείψιν κράτει προσάγουσι. 15 Δι' ὑμῶν ὄπλα βαρβάρων ἀλίσκεται καὶ ναυμαχίαι τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ ὑποβρύχιοι θαλάττης γινόμεναι σχε- || δίαί κατα πελάγους ἐπιπολάζουσαι φέρονται.
- 490 11. Ἄλλὰ καὶ νῦν γε θερμότερον σταίητε μεθ' ἡμῶν, ἀνθ' ἡμῶν ὑποῦ τὴν φωνὴν αἴροντες καὶ γεγωνότερον πρὸς τὸν ὑπιστον ἐντυγχάνοντες στήσαι τὸν καθ' ἡμῶν ἀφανῶς τε

461 κληροσαμένη T || 463 ἐς ἅπαν omit. T· ἀπρόσμαχον ε. . . πάντων T || 464 θύρωθεν P || 466 συμπανηγυρίζομεν T || 467 εορτάζομεν T: εορτάζομεν corr. m. s. || 468 χορεύσομεν T· corr. m. s. || 469 ἐπαινεσοῦμεθα, εἰπομεν T || 470 εἰπομεν T· ἐσταί T || 471 ἀνωτάτω T || 474 ἔχομεν T· corr. m. s. || 476 ἐπέλθῃ ταῖς ὑμετέ- non legitur in T: ἐπέλθοι P || 478 ἔχομεν T· corr. m. s. || 479 ἐπελθὸν P, T· corr. m. s. in T || 480 ἤγαγεν T || 482 ἀνὰ πᾶσαν T || 483 δὴ P· τί δὲ δὴ σμικρολογεῖσθαι T || 484 στρατηγοὶ T || 485 γενναί- omit. -ως P || 488 γινόμενοι T || 490 σταίηται T || 491 γεγωνότερον T.

- καὶ προφανῶς ἀντεγειρόμενον πόλεμον καὶ τρέψαι νῶτα τῶν
 ἡμᾶς ἐλεῖν ὠφρουωμένων καὶ τὸν ὑπερήφανον αὐτῶν εἰς τάχος
 495 συντρίψαι βραχίονα. 2 Ἄλλ' ὦ δεκάς ἅγια καὶ πανολβία, ὦ
 φάλαγξ αὐτὸν ἔχουσα τὸν ἀθλοθέτην Χ(ριστὸ)ν ἐν μέσῳ στρα-
 τίαρχον, ὦ τρισουμένη τριὰς μονάδι συμπληρουμένη, ταύτας
 ἡμῖν παρὰ τοῦ στεφανίτου Χ(ριστο)ῦ τὰς μεγαλοουργίας διὰ παν-
 τὸς ἐξαιτήσασθε, τούτοις ἡμῖν μεσιτεύοιτε πρὸς τὸν δυνάμενον
 500 σώζειν ἡμᾶς ἐκ θανάτου καὶ ῥύεσθαι τῶν οὐδὲν ὦν αἰτού-
 μεθα κρεῖττον ἢ γούμεθα 3 καὶ μάλιστα νῦν, ὅτε καὶ μᾶλλον
 κατὰ Χ(ριστο)ῦ μαγικώτερον ἐφρονάξαντο καὶ φρονάσσονται τὰ
 ἄτιμα τῆς Ἁγαθῆ ἀμβλώματα, οἷς ἀντιτάξαιτο Κ(ύριο)ς, οὗς
 ὀλοθρεύσειεν, οὗς εἰς τάχος πρόρριζον ἐκθερίσειεν τῷ σταυ-
 505 ρικῷ δόρατι τῶν συναντοκρατόρων καὶ βασιλέων, ὧν τὰς κορυ-
 φὰς αὐτὸς ἐστεφάνωσε κ(ύριο)ς καὶ τοῖ(ς) τῆς βασιλείας ἀρχήμα-
 σιν ἀξιοπρεπῶς ἐξωράϊσεν, οἷς καὶ τὰ κράτη τῶν ἀπανταχοῦ γῆς
 καὶ θαλάττης τερμάτων ὁ χρίσας αὐτοὺς ἐγχειρίσειεν ταῖς ἡμε-
 τέραις δεήσεσι, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον διάγοντες ἐν πάσῃ εὐσε-
 510 βείᾳ καὶ σεμνότητι πολιτεύεσθαι διὰ τέλους ἀξιωθῶμεν ἐν αὐ-
 τῷ τῷ Χ(ριστ)ῷ καὶ θ(ε)ῷ καὶ σ(ωτῆ)ρι τῶν ἡμετέρων ψυχῶν,
 μεθ' οὗ καὶ δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ δόξα, τιμὴ καὶ κράτος καὶ μεγα-
 λοπρέπεια τῷ παμβασιλεῖ καὶ ἀνάρχῳ π(ατ)ρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ
 ἀγαθῷ καὶ ζωαρχικῷ αὐτοῦ πν(εύματι).

494 τῶν ἡμᾶς ἐλεῖν ὠφρουωμένων omit. T || 495 βραχίονα T· corr. m. s. ||
 496 τὸν ἀθλοθέτην omit. T || 497 καὶ μονάδι T || 499 ἐξετίσασθαι T· μεσιτεύη τε
 T· corr. m. s. || 500 τούτων T || 502 Χ(ριστὸ)ν T· μαγικώτερον T· φρονάττονται
 T || 503 ἀντιτάξαιτο T· corr. m. s. || 504 ὀλοθρεύσειεν T: ὠλοθρεύσειεν P· ἐς τά-
 χος πρόρριζον T || 505 αὐτοκρατόρων T || 506 αὐτὸς omit T || 507 συνεξωράϊσεν
 T· πανταχοῦ T || 508 ταῖς ἡμετέραις δεήσεσιν T || 509 βιον omit. P || 510 σεμνό-
 τιτι T || 511 Χ(ριστ)ῷ T· sine τῷ || 514 ζωοποιῷ πν(εύματι) T· νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμῆν addit T.